

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU” BUCUREȘTI
ȘCOALA DOCTORALĂ
FACULTATEA DE DREPT
CATEDRA DE DREPT PUBLIC

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

*IMPLICAREA NATO
ÎN OPERAȚIUNI DE MENȚINERE A PĂCII.
ASPECTE INSTITUȚIONALE*

Coordonator științific,

Prof. univ. dr. Raluca MIGA-BEȘTELIU

Doctorand,

Carmen ȚUGUI

*București
2012*

**IMPLICAREA NATO IN OPERATIUNI DE MENTINERE A PACII.
ASPECTE INSTITUTIONALE**

- Rezumatul Tezei de Doctorat -

I. Planul tezei de doctorat

PARTEA I. NATO –ORGANIZATIE EUROATLANTICĂ

CAPITOLUL I. PREZENTAREA GENERALĂ A NATO

I.1. NATO – organizație internațională interguvernamentală

I.1.1. Definirea organizațiilor internaționale

I.1.2. Trăsături ale organizațiilor internaționale

I.1.3. Dobândirea calității de membru al unei organizații interguvernamentale

I.1.4. Alte elemente semnificative privitoare la organizațiile internaționale

I.1.5. Clasificare și delimitări terminologice

I.2. NATO – organizație internațională interguvernamentală regională?

CAPITOLUL II BAZA LEGALĂ DE FUNCȚIONARE A NATO

II.1. Tratatul Atlanticului de Nord (1949)

II.1.2. Articolul 5 al Tratatului de la Washington

II.1.3. Articolele 3, 4, 5 și sarcina fundamentală a NATO, apărarea colectivă

II.2. Conceptul strategic al NATO

II.2.1. Aspecte Generale

II.2.2. Documentele strategice ale NATO din 1949 până încheierea Războiului Rece

II.2.2.1. Primul Concept Strategic al NATO

II.2.2.2. Războiul coreean și al doilea Concept Strategic al NATO

II.2.2.3. Politica „New Look”

II.2.2.4. Represaliile masive și al treilea Concept Strategic al NATO

II.2.2.5. „Raportul celor trei înțelepți”

II.2.2.6. Al patrulea Concept Strategic al NATO și doctrina răspunsului flexibil

II.2.2.7. Raportul Harmel

II.2.3. Perioada imediat următoare Războiului Rece. Al doilea Concept Strategic al NATO neclasificat (1999)

II.3. Relația dintre conceptele strategice și abordarea dimensiunii operaționale a NATO

CAP.III. NATO DE LA SISTEM DE APĂRARE COLECTIVĂ LA UN SISTEM DE SECURITATE COLECTIVĂ?

III.1. Conceptul de sistem de securitate colectivă în general. Definiere

III.1.1. Caracteristici ale sistemului de securitate colectiva

III.1.2. Condiții de funcționare a sistemului securității colective

III.2. Conceptul de apărare colectivă

III.2.1. Definirea conceptului

III.2.2. Cerințe de funcționare

III.2.3. Apărarea colectivă abordată ca sistem

III.2.4. Diferențe dintre sistemul de securitate colectivă și conceptul de apărare colectivă

III.2.5. Definirea NATO prin raportare la conceptul de apărare colectivă

III.2.6. Tendințe ale NATO de evoluție către un sistem de securitate colectivă

III.3. Concluzii

III.4. Delimitări ale conceptului de securitate colectivă

III.4.1. Sistemul de securitate colectiva al ONU

III.4.1.1. Mecanismul de securitate al ONU. Nivele

III.4.1.2. Legitimitatea sistemului de securitate colectivă al Cartei ONU

III.4.1.3. Premisele de funcționare ale sistemului de securitate al ONU

III.4.1.4. Sistemul de securitate colectivă ONU prin operațiuni de menținere a păcii

III.4.1.5. Deficiențele sistemului de securitate colectivă al ONU

III.5. Politica de securitate a NATO

PARTEA A II-A. NATO ȘI PROBLEMATICA LIMITELOR RECURSULUI LA FORȚĂ

CAP. IV. INTERZICEREA RECURSULUI LA FORȚĂ ȘI SISTEMUL DE SECURITATE COLECTIVA CREAT DE CARTA ONU

IV.1. Reglementări ale principiului

IV.2. Excepțiile de la interzicerea folosirii forței

SECȚIUNEA 1. LEGITIMA APĂRARE

SECȚIUNEA 2. AUTORIZAREA CONSILIULUI DE SECURITATE

CAP.V. EXCEPȚIA „INTERVENȚIEI UMANITARE. CONTRIBUȚIA NATO LA DEZVOLTAREA TEORIEI INTERVENȚIEI UMANITARE

V.1. Considerații generale asupra intervenției umanitare

V.2. Legalitatea și legitimitatea

V.3. Intervenția din perspectiva Cartei ONU

V.4. Intervenția din perspectiva cutumei internaționale

V.4.1. Doctrina

V.4.2. Practica statelor

V.4.3. Concluzii cu privire la existența unei cutume internaționale

V.4.4. Intervenția umanitară în conformitate cu principiul respectării drepturilor omului

V.5. Intervenția umanitară în Kosovo în lumina conceptului de intervenție umanitară

V.5.1. Reforma intervenției umanitare prin consens normativ

V.5.2. Teoria „Războiului Just”

V.5.3. „Link Theory”

V.5.4. Posibile motivații „legale”

V.5.5. Alte teorii.

V.6. Modalități de creare a unei instituții a intervenției umanitare. Contribuția situației din Kosovo

V.6.1. Aspecte generale

V.6.2. Comisia Internațională Independentă pentru Kosovo

V.6.3. Contribuția NATO la conturarea unui drept de intervenție umanitară

V.7. Intervenția NATO în Libia și „responsabilitatea de a proteja”

V.7.1. Conceptul „responsabilității de a proteja”

V.7.2. Cadrul juridic al intervenției NATO în Libia

V.7.3. Aspecte particulare ale pregătirii intervenției NATO în Libia

V.7.4. Situația din Libia (2011). Analiză

V.7.5. Concluzii asupra contribuției NATO la dezvoltarea conceptului „responsabilității de a proteja”

V.8. Opțiuni NATO de a nu interveni militar prin recurgere la forță

V.8.1. NATO în Irak (2003)

V.8.2. NATO în Afganistan

V.9. Concluzii privitoare la viziunea NATO asupra recursului la forță

PARTEA A III-A. MISIUNILE DE MENȚINERE A PĂCII

CAP. VI ORIGINEA MISIUNILOR DE MENȚINERE A PĂCII. PRACTICA ONU

VI.1. Aspecte generale

VI.2. Scurt istoric al misiunilor ONU de menținere a păcii

VI.3. Cadrul normativ al misiunilor ONU de menținere a păcii

VI.4. Principiile ce stau la baza organizării și funcționării misiunilor ONU de menținere a păcii

VI.5. Tipologia misiunilor ONU de menținere a păcii

- VI.6. Sarcini specifice ale operațiunilor ONU
 - VI.6.1. Operațiunile de menținere a păcii
 - VI.6.2. Operațiunile de impunere a păcii
 - VI.6.3. Operațiunile de asistență umanitară
 - VI.6.4. Operațiuni de stabilitate și reconstrucție
- VI.7. Reguli privitoare la finanțarea misiunilor ONU de menținere a păcii
- VI.8. Organizarea, conducerea și desfășurarea misiunilor de pace
- VI.9. Logistica operațiunilor onusiene
- VI.10. Exemple de misiuni tradiționale de menținere a păcii
- VI.11. Misiunile ONU de menținere a păcii de tip nou (multidimensionale)
- VI.12. Procesul de reformare a operațiunilor ONU
 - VI.12.1. Etape semnificative
 - VI.12.2. Raportul Brahimi
- VI.13. Evoluții de dată recentă în sfera operațiunilor ONU de menținere a păcii
 - VI.13.1. Dezvoltări actuale
 - VI.13.2. Perspective de evoluție a misiunilor de pace
- VI.14. Concluzii
- VI.15. Operațiuni ONU desfășurate în zonele de intervenție a NATO
- VI.16. Delimitări conceptuale: peace-keeping, peace-building și peace-enforcement. Concepte comune operațiunilor ONU și NATO
 - VI.16.1. Noțiuni de bază
 - VI.16.2. Operațiunile de tip peace-enforcement
 - VI.16.3. Operațiunile de peace-keeping
 - VI.16.4. Operațiunile de peace-building; operațiunile de peace-making
 - VI.16.5. Concluzii

CAPITOLUL VII. OPERAȚIUNILE NATO

- VII.1. NATO și conceptul de „sprijin al păcii”
 - VII.1.1. Aspecte generale
 - VII.1.2. Specificul implicării NATO în operațiuni de pace
 - VII.1.3. Elemente definitorii ale operațiunilor de „sprijin al păcii”
 - VII.1.3.1. Conceptele de baza*
 - VII.1.3.2. Principiile desfășurării operațiunilor în sprijinul păcii*
 - VII.1.3.3. NATO – procesul decizional*
 - VII.1.3.4. Logistica NATO*
 - VII.1.3.5. Finanțarea operațiunilor NATO*

VII.2. Cadrul normativ de desfășurare a unei operațiuni NATO

VII.2.1. Inițierea unei operațiuni NATO. Etape

VII.2.2. Planificarea operațională a unei operațiuni de pace a NATO

VII.2.3. Strategia de angajare a forțelor și cea de dezangajare a forțelor

VII.2.4. Statutul forțelor NATO

VII.2.5. ROE NATO. Dimensiunea juridică

VII.2.5.1. Principiile de bază pe care trebuie să le respecte ROE

VII.2.5.2. Valoarea juridică a ROE

VII.2.5.3. Specificul ROE NATO. Trăsături definitorii

VII.2.5.4. Adoptarea și aplicarea ROE NATO

VII.2.5.5. Consecințe ale procedurii de adoptare a ROE de către NATO

VII.2.6. NATO.Mandatul operațiunilor de pace

VII.2.7. Desfășurarea și executarea unei operațiuni NATO

VII.2.7.1. Desfășurarea operațiunii NATO

VII.2.7.2. Executarea misiunii

VII.2.8. Conducerea operațiunilor NATO. Comandă și control în operațiunile NATO

VII.2.8.1. Aspecte de ordin general

VII.2.8.2. Comanda și controlul participării NATO în operațiuni de pace

VII.2.8.3. Conceptul de Forță Multinațională Întrunită (CJTF)

VII.2.8.4. Evoluții ale abordării problematicii comenzii și a controlului de către NATO

VII.2.8.5. Modele ale aranjamentelor de comandă și control la nivelul operațiunilor NATO

VII.2.8.6. Situația actuală a exercitării comenzii și a controlului în operațiunile NATO

VII.3. Tipologia operațiunilor NATO

VII.3.1. Criterii de clasificare

VII.3.1.1. După prevederile conținute în Conceptele Strategice

VII.3.1.2. Conform prevederilor din Doctrina NATO

VII.3.1.3. După cadrul juridic pe care se întemeiază desfășurarea operațiunilor NATO

VII.3.1.4. Alte clasificări ale tipurilor de operațiuni NATO

VII.3.2. Categoriile distincte de operațiuni actuale NATO

VII.3.2.1. Operațiunile non-art.5 de răspuns la crize

VII.3.2.2. Operațiuni expediționare

VII.3.3. Clarificări terminologice. Concluzii

VII.3.4. Tipologia uzuală a operațiunilor de pace NATO

VII.3.4.1. Varianta exhaustivă de clasificare tipologică actuală

VII.3.4.2. O variantă simplificată a clasificării uzuale a operațiunilor NATO

VII.4. Operațiuni NATO. Studii de caz

VII.4.1. Bosnia-Herțegovina

VII.4.1.1. Operațiunea „Sky Monitor”

VII.4.1.2. Operațiunea „Deny Flight”

VII.4.1.3. Operațiunea „Deliberate Force”

VII.4.1.4. IFOR (Operațiunea „Forța de Implementare)

VII.4.1.5. SFOR (Forța de Stabilizare)

VII.4.1.6. Prolungirea mandatului SFOR și transferul responsabilității către EUFOR

VII.4.2. FYROM

VII.4.2.1. Operațiunea „Essential Harvest” (22 august-23 septembrie 2001)

VII.4.2.2. Operațiunea „Amber Fox” (23 septembrie 2001 - 15 decembrie 2002)

VII.4.2.3. Operațiunea „Allied Harmony” (16 decembrie 2002 – 31 martie 2003)

VII.4.3. Evaluarea operațiunilor NATO din Bosnia-Herțegovina (și Macedonia)

VII.4.4. Implicarea NATO în criza sudaneză

VII.4.5. Intervenția NATO în Irak (NTM-I)

VII.4.6. Intervenția NATO în zona Mării Mediterane

VII.4.6.1 Operațiunea „Maritime Monitor”

VII.4.6.2 Operațiunea „Maritime Guard”

VII.4.6.3 Operațiunea „Sharp Guard”

VII.4.7. Abordarea terorismului în viziunea NATO

VII.4.7.1 Aspecte generale

VII.4.7.2. Campania contra terorismului în Marea Mediterană

VII.4.8. Asistența de urgență acordată Pakistanului

VII.4.9. Intervenția NATO din Kosovo

VII.4.9.1. Premisele intervenție

VII.4.9.2. Operațiunea „Eagle Eye”

VII.4.9.3 Operațiunea „Allied Force”

VII.4.9.4. Operațiunea „Allied Harbour” (AFOR)

VII.4.9.5. Evaluarea operațiunilor NATO din Kosovo

VII.4.10. Operațiunea NATO în Afganistan. Studiu de caz

VII.4.10.1. Mandatul ISAF (Forța Internațională de Asistență a Securității)

VII.4.10.2. Originea ISAF

VII.4.10.3 Contextul intervenției NATO în sprijinul ISAF

VII.4.10.4 Consecințe ale preluării conducerii ISAF de către NATO

VII.4.10.5 Legitimitatea intervenției NATO în Afganistan

VII.4.10.6 Statutul legal al ISAF

VII.4.10.7 Comanda militară și controlul asupra ISAF

VII.4.10.8 Particularități ale rolului NATO în Afganistan. Extinderea prezenței ISAF în Afganistan

VII.4.10.9 Dificultăți pentru NATO în Afganistan

VII.4.10.10 Impactul ISAF asupra transformării NATO

VII.4.11. Concluzii asupra rolului implicării NATO în menținerea păcii

VII.4.11.1. Prezentare sintetică a celor mai importante operațiuni

VII.4.11.2. Specificul celor mai importante operațiuni NATO

VII.4.12. Specificul operațiunilor în sprijinul păcii

CAP. VIII. COOPERAREA NATO-ONU ȘI ALTE ORGANIZAȚII INTERNAȚIONALE ÎN DESFĂȘURAREA OPERAȚIUNILOR DE PACE

VIII.1. Cadrul cooperării dintre NATO și alte organizații internaționale

VIII.1.1. Cadrul cooperării NATO-ONU

VIII.1.1.1. Carta ONU și Tratatul de la Washington

VIII.1.1.2. Reuniunea NAC de la Bruxelles (1994)

VIII.1.1.3. Prevederi din „Suplimentul la Agenda pentru Pace” (1995)

VIII.1.1.4. Declarația comună a Secretarilor Generali NATO-ONU cu privire la cooperarea dintre cele două organizații (23 septembrie 2008)

VIII.1.2. Documente comune cadrului de cooperare NATO-OSCE-ONU

VIII.1.2.1. Comunicatul Final al Reuniunii NAC de la Oslo (4 iunie 1992)

VIII.1.2.2. Raportul Grupului Ad-Hoc al NACC de cooperare în domeniul menținerii păcii (1993)

VIII.1.3. Cadrul cooperării NATO-OSCE

VIII.1.4. Cadrul de cooperare NATO-UE

VIII.2. Beneficii ale cooperării dintre NATO și alte organizații internaționale

VIII.3. Cooperarea practică NATO-ONU (UE, OSCE, UA)

VIII.3.1. Evoluție istorică a cooperării NATO-ONU

VIII.3.2. Aspecte generale ale cooperării NATO-ONU-UE

VIII.3.3. Cooperarea operațională practică între NATO și alte organizații internaționale

VIII.3.3.1. Cooperarea operațională practică NATO-ONU

VIII.3.3.2. Cooperarea practică NATO-UE

VIII.3.3.3. Cooperarea practică NATO-OSCE

VIII.3.3.4. Cooperarea practică NATO-UA

VIII.3.4. Studiu de caz. Cooperarea NATO-UNPROFOR

VIII.3.4.1. Aspecte de ordin general

VIII.3.4.2. Analiza a dimensiunii cooperării practice NATO-UNPROFOR

VIII.3.4.3. Concluzii asupra cooperării NATO-UNPROFOR

VIII.4. Concluzii finale cu privire la cooperarea operațională NATO – ONU (și alte organizații internaționale)

VIII.4.1. Evaluare a cooperării NATO - alte organizații internaționale

VIII.4.2. Cadrul actual al cooperării NATO-ONU

VIII.4.3. Perspective

VIII.5. Concluzii cu privire la complementaritatea eforturilor operaționale probată Prin cooperarea NATO-ONU –UE-OSCE

A) Raportul dintre specificul operațional al NATO, OSCE, UE, ONU și implicarea lor în menținerea păcii

B) Complementaritatea eforturilor operaționale

B1). NATO-ONU

B2) NATO-UE

B3) NATO-OSCE

C) Concluzii

CAP. IX CONCLUZII FINALE

IX.1. Relevanța implicării NATO în operațiuni de pace

IX.1.1 Aspecte generale

IX.1.1.1. Evoluții în domeniul operațiilor NATO

IX.1.2. Implicații instituționale ale desfășurării operațiilor NATO

IX.1.3. Consecințe ale caracterului operațional dobândit de NATO

IX.2. Contribuția NATO și a altor organizații internaționale la reconturarea tipologiei operațiilor de pace

IX.3. Perspective de evoluție ale NATO

IX.3.1. Aspecte generale

IX.3.2. Dimensiunea militară viitoare a NATO

IX.3.3. Perspective de evoluție a misiunilor NATO

Anexa 1 Sistemul de securitate colectivă reflectat în operațiunile ONU

Anexa 2 Schema evoluției strategiei NATO în perioada 1949-1999.

Anexa 3 Prezentarea sintetică a celor mai importante operațiuni NATO

Anexa 4 Tipologia spectrului tensiunii NATO.

Anexa 5 Participarea României în teatrele de operațiuni ale NATO

Bibliografie

II. Actualitatea temei investigate și importanța ei teoretico-practică

Actualitatea temei investigate se datorează amplitudinii pe care problematica desfășurării operațiilor de pace a căpătat-o, mai ales post-Război Rece, determinând configurarea unui rol

distinct al NATO în ansamblul eforturilor întreprinse în acest sens. Prin aportul NATO, menținerea păcii se definește contribuind, mai ales prin larga experiență operațională demonstrată de Alianță, la fundamentarea teoretică, doctrinară, a unor concepte și instituții indispensabile în procesul de menținere a păcii și a securității internaționale.

Actualitatea temei tezei de doctorat este indiscutabilă, în condițiile menținerii prezenței NATO, prin operațiuni de pace, în Kosovo sau în Afganistan și a unui proces continuu de transformare instituțională a Alianței.

Prin titlul ales, s-a urmărit concentrarea problematicii investigate pe abordarea complexă a operațiunilor de pace și pe relevarea implicațiilor asumării acestei sarcini în plan instituțional, intern, dar și la nivelul altor organizații cu abordare similară a soluționării conflictelor.

Necesitatea abordării unei asemenea teme a fost determinată de multitudinea eforturilor de încadrare a NATO în contextul mai larg al organizațiilor de securitate, nelipsite de controverse, și de imperativul unor calificări indispensabile înțelegerii relevanței pe care Alianța, în ciuda îndepărtării de motivația ce a stat la originea constituirii ei, continuă să o aibă în plan internațional.

Lucrarea prezintă importanță teoretico-practică, încercării de sistematizare a noțiunilor, a instituțiilor și a clasificărilor corespunzându-i o analiză detaliată a progreselor înregistrate în plan operațional, strategic și tactic al operațiunilor de pace.

Importanța teoretică a temei investigate rezidă în deschiderea cercetării cu încercarea de definire a statutului organizației, a elementelor ei semnificative, punând accent pe justificarea caracterului de organizație regională a NATO și a tipului de sistem de (de apărare colectivă) cărora le corespunde, demers absolut necesar înțelegerii implicării Alianței în menținerea păcii.

Efortul cel mai important din punct de vedere teoretic a fost reprezentat de identificarea sarcinilor de securitate ale NATO, prezentate în evoluție, așa cum se regăsesc în Conceptele Strategice, a contribuției Alianței la dezvoltarea unor teorii ce-și fac loc la nivelul dreptului internațional („intervenția umanitară” sau „responsabilitatea de a proteja”), de sistematizare a elementelor definitorii ale tipului de operațiune creat de NATO (OSP), precum și de încercarea de identificare a unor criterii de clasificare a operațiunilor NATO sau a analizei legitimității desfășurării unora dintre acestea.

Relevanța de ordin practic constă în prezentarea modelelor de aranjamente de comandă și de control la nivelul operațiunilor NATO, a analizei celor mai importante consecințe ale cooperării practice, operaționale, dintre NATO și alte organizații internaționale (ONU, UE, OSCE, UA), a modelelor de acțiune ale NATO, configurate ca rezultat al desfășurării de operațiuni, a evaluării modalității de influențare reciprocă, instituțională, între NATO și ONU,

OSCE și UE, ca o consecință a desfășurării (și în cooperare) de operațiuni de pace, ca să amintim doar cele mai relevante aspecte.

Pe de altă parte, problematica abordată, presupunând o analiză interdisciplinară (drept internațional public, analiză de politică externă, securitate internațională, științe militare sau teoria relațiilor internaționale) poate suscita interesul specialiștilor în domeniile menționate, care vor identifica în cuprinsul tezei fundamentul juridic al multora dintre punctele de vedere exprimate cu privire la operațiunile de pace desfășurate sub egida NATO.

III. Scopul cercetării și obiectivele

Scopul cercetării de față este acela al unei posibile contribuții la marcarea unor repere esențiale cu privire la problematica operațiunilor de pace desfășurate de NATO, evidențiind impactul acestora în plan instituțional, ca urmare a desfășurării operaționale individuale, dar și a procesului amplu de cooperare inter-organizațională. *Concluzia finală* spre care s-a tins a fost aceea a existenței unui rol distinct al NATO ca organizație implicată activ și eficient în menținerea păcii, a contribuției acesteia, grație, în primul rând, caracterului operațional dobândit în timp, dar și al implicațiilor instituționale ale desfășurării de operațiuni de pace, la reconturarea tipologiei acestora.

Obiectivele vizate ce au condus la atingerea scopului stabilit au fost:

- Demonstrarea relevanței caracterului de organizație interguvernamentală regională și a evoluției acesteia spre un sistem de securitate colectivă, sub aspectul modalității de abordare a problematicii menținerii păcii de către NATO;
- Definirea conceptului de securitate în viziunea NATO, prin raportare la conceptul (sistemul) de securitate colectivă al ONU;
- Analizarea bazei legale de funcționare a NATO (Tratatul de la Washington sau Conceptele Strategice), în strânsă legătură cu dimensiunea operațională a Alianței;
- Evidențierea modalității de abordare de către NATO a problematicii celei mai controversate la nivelul operațiunilor de pace: recurgerea la forță și la amenințarea cu forță;
- Analizarea elementelor fundamentale presupuse de desfășurarea operațiunilor de pace ale ONU, pentru o înțelegere corespunzătoare a saltului calitativ produs prin eforturile similare ale NATO în acest sens;
- Accentuarea delimitărilor conceptuale prin încercarea de clarificare terminologică (*peace-keeping*, *peace-building* sau *peace-enforcement*, comune ONU și NATO);
- Prezentarea elementelor definitorii ale cadrului normativ, ale mandatului, ale desfășurării, ale exercitării și ale conducerii operațiunilor NATO;

- Evidențierea celor mai reprezentative operațiuni de pace desfășurate de NATO, prin analizarea premiselor, a contextului în care s-a decis intervenția, a cadrului juridic și a celor mai relevante implicații ale acestora, sub toate aspectele;
- Formularea unor concluzii analitice asupra rolului operațional al NATO;
- Demonstrarea impactului cooperării practice, operaționale, NATO-ONU-UE-OSCE asupra creării de instituții de eficientizare a acestei sarcini;
- Realizarea unui studiu comparativ asupra operațiunilor de pace desfășurate de NATO și de alte organizații internaționale / regionale relevante, cu accent pe: raportul dintre specificul operațional al NATO, ONU, UE, OSCE și implicarea acestora în menținerea păcii, reflectarea complementarității eforturilor operaționale dintre NATO și ONU, NATO și UE sau NATO și OSCE.

IV. Suportul teoretico-științific și metodologic al tezei de doctorat

Suportul teoretico-științific al tezei se constituie din documentele de bază ale NATO (Tratatul de la Washington, Doctrina Militară, „Manualul NATO”), declarațiile politice, conceptele strategice, acordurile de cooperare, rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU ce detaliază mandatele operațiunilor NATO, studiile doctrinare, articolele, publicațiile de bază în domeniul dreptului internațional, al securității internaționale, al teoriei relațiilor internaționale, al diplomației, al organizațiilor internaționale, dar și al științelor militare.

Metodele de cercetare utilizate sunt, în principal:

- *A observației pertinente*, ce a permis evidențierea caracterului de organizație interguvernamentală regională a NATO, dar care nu se definește în raport cu prevederile Capitolului VIII al Cartei ONU (ceea ce a fost, pe cale de consecință, explicația intervenției umanitare a Alianței în Kosovo fără autorizarea expresă a Consiliului de Securitate al ONU);
- *A analizei comparative*, ce a fost utilizată pentru a identifica particularitățile operațiunilor de pace ale NATO, în raport cu cele desfășurate de ONU, OSCE, UE, complementaritatea eforturilor lor, dar și a avantajelor și dezavantajelor recurgerii la oricare dintre acestea;
- *A analizei sistematice*, ce se întemeiază pe cercetarea cadrului de desfășurare a operațiunilor de pace ale NATO, a normelor privitoare la procesul decizional, logistică, finanțarea operațiunilor NATO, planificarea, desfășurarea, executarea sau conducerea operațiunilor Alianței.

Studiul de caz se regăsește în mare parte în economia lucrării, „acoperind” atât analiza particularităților desfășurării unor operațiuni de pace NATO (ISAF), a implicațiilor cooperării operaționale (cu UNPROFOR, ca operațiune a ONU, de exemplu) sau a complementarității, sub

diverse aspecte instituționale ale procesului de desfășurare de operațiuni de pace (la nivelul NATO și al altor organizații de securitate relevante).

- *Metoda prospectivă* are în vedere prognozarea modului de evoluție a operațiunilor de pace ale NATO sau a dimensiunii sale militare, dar și a relațiilor de cooperare NATO-ONU-OSCE;

Sunt utilizate, de asemenea, *grafice*, pentru reprezentarea schematică a spectrului tensiunii NATO, a evoluției de la menținerea păcii tradiționale la operațiunile în sprijinul păcii, *tabele* în care se sistematizează cele mai relevante tipuri de operațiuni NATO – cu mandat și perioadă de desfășurare – sau pentru o mai clară ilustrare a modului de definire a sistemului de securitate colectivă al ONU prin operațiuni de pace sau evoluția conceptelor strategice ale NATO, toate acestea fiind conținute în Anexele ce încheie teza.

- Acestora li se adaugă metodele împrumutate din *logica juridică* (deductivă, inductivă, de generalizare) constând în efectuarea sintezei punctelor de vedere ale autorilor străini și români, cu privire la tema investigată, precum și la exprimarea conceptelor propuse.

- *Metoda istorică*, ce a permis reconstituirea dezvoltării în timp a instituțiilor NATO implicate în procesul de desfășurare a operațiunilor de pace;

- *Metoda cantitativă* constând în studierea bazei normative și doctrinare naționale și mai ales internaționale incidente temei tratate, metoda calitativă permițând formularea de concluzii după fiecare dintre aspectele relevante investigate;

V. Noutatea științifică a lucrării

Constă în primul rând, în *abordarea multidisciplinară* temei investigate, în sistematizarea unui material bibliografic extrem de generos și în identificarea acelor elemente juridice relevante pentru domeniile conexe.

De asemenea, fiecare dintre elementele definiției pentru NATO ca organizație interguvernamentală de securitate a beneficiat de o *raportare la problematica operațiunilor de pace*, de exemplu apărarea colectivă. Sarcina de securitate definiție a NATO este menținută și ca principal criteriu de clasificare a operațiunilor Alianței de tip art. 5 / non-art. 5 de răspuns la crize. Prezentarea Conceptelor Strategice ale NATO are relevanță prin prisma relației cu abordarea dimensiunii operaționale a NATO, iar abordarea problematicii recursului la forță poate fi mai bine înțeleasă prin prezentarea „alternativei”, a opțiunilor de nerecurgere la forță, ca în Irak sau în Afganistan.

Pe baza informațiilor furnizate de literatura de specialitate și de documentele doctrinare, s-a încercat *realizarea unei clasificări a operațiunilor de pace ale NATO* după criterii

relevante, pe principiul frecvenței cu care se întâlnesc, oferind atât un model ce se vrea exhaustiv, dar și unul uzual al acestora, cu scopul conturării unei imagini mai clare a contribuției Alianței în acest sens.

Nu în ultimul rând, o atenție deosebită s-a acordat încercării de a evidenția impactul instituțional al unor dintre cele mai importante aspecte presupuse de desfășurarea de operațiuni de pace ale NATO, de exemplu, al procedurii de adoptare a ROE, modelele de comandă și control perfecționate de NATO, efectul transformațional al ISAF etc., atât la nivel intern, cât și al altor organizații de securitate, precum și analizarea complementarității eforturilor operaționale ca rezultat al cooperării practice dintre NATO și organizațiile internaționale relevante, ONU, UE sau OSCE.

VI. Prezentarea generală a conținutului tezei de doctorat

Teza de doctorat intitulată **Implicarea NATO în operațiuni de menținere a păcii. Aspecte instituționale** redactată de doctoranda Carmen ȚUGUI, sub conducerea științifică a doamnei profesor univ. dr. Raluca MIGA-BEȘTELIU, prezintă problematica operațiunilor de pace desfășurate de NATO, precum și a implicațiilor la nivel instituțional pe care acestea le-au determinat, de-a lungul timpului.

Abordarea subiectului se realizează într-o manieră sistematică, încercând demonstrarea caracterului de organizație internațională interguvernamentală a NATO, ținând cont de elementele definitorii esențiale și aducând argumente în favoarea, dar și contra caracterului de organizație regională a acesteia, continuând cu prezentarea particularităților sistemului de apărare colectivă subsecvent NATO ca organizație constituită pe temeiul alianțelor politico-militare, cu prezentarea principalelor instituții NATO (cu atribuții mai ales în desfășurarea operațiunilor de pace), a bazei legale de funcționare a Alianței (cu accent pe prezentarea Tratatului de la Washington din 1949 și a prevederilor conceptelor strategice ale NATO sub aspectul dimensiunii operaționale), a modelului operațiunilor preluat, adaptat și dezvoltat de NATO (respectiv al operațiunilor ONU), pentru ca partea cea mai consistentă a lucrării să fie dedicată operațiunilor de pace ale NATO (cadrul normativ, exemple de operațiuni, studii de caz și evaluarea rolului Alianței în desfășurarea acestora), cooperării la nivel practic, operațional, cu alte organizații internaționale (ONU, OSCE, UE sau UA), dar și viziunii NATO asupra problematicii recursului la forță și la amenințarea cu forța cu implicațiile la nivel doctrinar ,

dezvoltarea conceptelor de „*intervenție umanitară*”, a „*responsabilității de a proteja*” sau a „*autorizării implicite*”.

Lucrarea se încheie cu prezentarea sintetică a contribuției NATO (alături de alte organizații internaționale) la conturarea tipologiei actuale a operațiunilor de pace, cu evidențierea celor mai importante dintre implicațiile instituționale ale desfășurării, de către Alianță, a unei game atât de diverse de operațiuni de pace, fără a fi neglijate perspectivele de evoluție, în acest sens, precum și conturarea unor „scenarii” ale viitorului rol al NATO în asigurarea păcii și securității internaționale.

S-au avut în permanență în vedere utilizarea metodei comparative, clarificările terminologice și prezentările sintetice ale concluziilor la unele chestiuni controversate în literatura de specialitate, precum și introducerea unor elemente de abordare originală, mai ales acolo unde literatura juridică internațională sau cea militară ar lăsa loc unor interpretări sau confuzii.

Conținutul propriu-zis al tezei însumează circa 400 de pagini, structurate în nouă capitole, organizate în trei părți care să confere o mai mare coerență demersului științifico-practic al lucrării, per ansamblu, completate cu Anexe ce sintetizează fie cele mai importante operațiuni NATO, spectrul tensiunii NATO, fie evoluția conceptelor strategice ale NATO sau ilustrarea sistemului de securitate colectivă al NATO prin operațiuni de pace.

Bibliografia conține lucrări cu caracter general, monografii și articole de specialitate din literatura străină și română, precum și documentele adoptate în cadrul NATO.

Prezentăm în continuare, pe scurt, conținutul capitolelor în care este structurată teza de doctorat.

PARTEA I, intitulată: **NATO. ORGANIZAȚIE EUROATLANTICĂ** grupează 3 capitole: **Capitolul I – Prezentare generală a NATO**, **Capitolul II – Baza legală de funcționare a NATO și Capitolul III – NATO. De la apărare colectivă la sistem de securitate colectivă**

În *Capitolul I – Prezentarea generală a NATO*, se are în vedere ca demonstrarea caracterului de organizație interguvernamentală a NATO să pornească de la definirea, în general, pe baza unor trăsături acceptate la nivel internațional, a organizațiilor internaționale. Fiecare dintre aceste trăsături sunt puse în legătură cu specificul NATO, accentuându-se în mod deosebit aspecte relevante, precum dobândirea calității de membru al unei organizații interguvernamentale, opozabilitatea față de statele membre sau personalitatea juridică internațională distinctă a NATO, în particular.

Se realizează o calificare a NATO ținând seama de toate criteriile de clasificare a organizațiilor internaționale interguvernamentale cunoscute, NATO evidențiindu-se ca

organizație de cooperare interguvernamentală (cu decizii bazate pe consens, caracterizată prin menținerea egalității între statele membre, a integrității, suveranității naționale și a independenței acestora) și ca organizație deschisă (aspect ilustrat mai ales de politica „*ușilor deschise*”, dar și de cooperarea cu alte organizații internaționale).

Unul dintre cele mai controversate aspecte ce se încearcă a fi clarificat în cuprinsul acestui capitol este cel al *definirii NATO ca organizație internațională interguvernamentală regională*. Se arată aici că Alianța a omis, în mod sistematic, orice referire la prevederile Capitolului VIII al Cartei ONU (art. 52-54, cu privire la acordurile regionale) care ar fi însemnat transformarea activității NATO în subiect al dreptului de veto al Consiliului de Securitate al ONU, Alianța exprimându-și temerea cu privire la predarea autonomiei ce ar fi subminat adevăratul său fundament ca organizație de apărare colectivă.

NATO se va defini exclusiv în raport cu prevederile art. 51 al Cartei ONU (dreptul inerent la autoapărare) ceea ce va permite o intervenție (controversată) ca cea din Kosovo, prin Operațiunea „*Allied Force*”, fără o autorizare expresă din partea Consiliului de Securitate al ONU.

Argumentele în favoarea considerării NATO drept o organizație regională, deși mai puține, sunt axate, în principal, pe aspecte de ordin practic, sarcinile atribuite NATO în domeniul securității și păcii de către Consiliul de Securitate și redefinirea de către Alianță a sarcinilor de îndeplinit, adăugate mandatului original conform Cartei, permițând – în opinia lui Danish Sarooshi, reputat profesor de drept internațional public la Facultatea de Drept a Universității din Oxford – să considerăm că NATO îndeplinește, în virtutea Capitolului VIII, condițiile unui „*aranjament regional*”.

Capitolul II – Baza legală de funcționare a NATO se împarte în două secțiuni care vizează, pe de o parte, prevederile fundamentale ale Tratatului Atlanticului de Nord (1949) și conținutul Conceptelor Strategice ale NATO, de la constituire, până la Summit-ul de la Lisabona (2010).

Capitolul debutează cu prezentarea *prevederilor statutare* ale Tratatului de la Washington, fiind urmată de o analiză a conținutului articolului – cheie al acestuia (art. 5), a evidențierii implicațiilor deosebite ale legitimității aplicării/neaplicării acestuia, a aspectelor legate de inițierea unui proces de modificare și de completare a prevederilor acestuia (prezentate la *Întâlnirea Miniștrilor Apărării de la Washington*, din 1998), a implicațiilor atacurilor teroriste îndreptate asupra SUA în 11 Septembrie 2001 asupra prevederilor art. 5 și, nu în ultimul rând, al particularităților și limitelor acestui articol.

De asemenea, în strânsă legătură cu art. 5, analizarea prevederilor articolelor 3 și 4 este menită să sublinieze contribuția acestora la funcționarea apărării colective în cadrul NATO.

Importanța delimitărilor terminologice va fi relevată în contextul desfășurării unor operațiuni în care, spre exemplu, se intervine invocându-se fie art. 5 al Tratatului de la Washington (de exemplu Operațiunea „*Active Endeavour*”) sau când NATO acordă sprijin Turciei (ce invocase prevederile art. 4), desfășurând Operațiunea „*Display Deterance*”.

Cea de-a doua parte a capitolului este consacrată prezentării conținutului *Conceptelor Strategice ale NATO*, acele documente oficiale care evidențiază scopul continuu al NATO, natura și sarcinile sale fundamentale de securitate, specificând elementele de abordare a securității Alianței și oferind liniile directoare pentru adaptarea forțelor sale militare.

Se arată că evoluția „*Conceptului Strategic al NATO*” este influențată de trei perioade evolutive distincte: 1949-1990, 1991-2001 și 2001-până în prezent, scopul strategiei Alianței fiind strâns legat de sarcinile de securitate (apărare și descurajare, apoi dialog și destindere, ca, mai apoi, după 1990, să fie înlocuite de cooperare și conceptul de securitate colectivă).

Conceptul Strategic adoptat la Lisabona în 2010, reflectă o Alianță transformată, evidențiind că experiența NATO de gestionare a crizelor în Balcani și în Afganistan și importanța cooperării cu parteneri din întreaga lume au condus permanent NATO spre reevaluarea și revizuirea conceptului strategic.

Conform noului Concept Strategic, NATO adoptă o abordare complexă a gestionării crizelor, implicând toate etapele unei crize, Alianța angajându-se, în măsura în care este posibil și este necesar, atât în prevenirea crizelor, gestionarea lor, dar și în stabilizarea situațiilor post-conflict și în acordarea de sprijin în reconstrucție.

După o realizare a trecerii în revistă a conținutului primelor concepte strategice ale NATO (1950, 1952, 1954, 1967) se analizează Conceptele Strategice ale NATO post-Război Rece (cel din 1991) care reafirmă caracterul defensiv al Alianței, menționând că politica acestuia se bazează pe dialog, cooperare și apărare colectivă eficientă, ca instrumente pentru păstrarea păcii și cel din 1999, cu un rol important la momentul publicării și mult după aceea, prin faptul că: oferă o imagine de ansamblu a sarcinilor fundamentale ale Alianței, precizează mijloacele prin care NATO urmărește menținerea păcii și întărirea securității și stabilității, precum și principalele caracteristici ale forțelor acesteia.

Doar o expunere a conținutului Conceptelor Strategice așa cum s-au conturat ele în perioada 1949-2010 pare lipsită de relevanță în absența unei analize a *relației dintre acestea și abordarea dimensiunii operaționale a NATO*. Autoarea a identificat acele implicații instituționale ale adoptării Conceptelor Strategice, mai ales ca o consecință a desfășurării de operațiuni de pace NATO, dar și măsurile de eficientizare operațională incluse atât în textele Conceptelor Strategice, dar și în declarațiile finale adoptate în cadrul diferitelor summit-uri NATO.

La Summit-ul de la Roma, din 1991, se decide utilizarea mai frecventă a forțelor multinaționale, creându-se în acest scop, NACC. La Summit-ul de la Bruxelles, din 1994, se pun bazele PfP care va permite cooperarea dintre NATO și statele partenere, mai ales în domeniul operațiunilor de pace. La Summit-ul de la Washington, din 1999, definirea noilor riscuri complexe asupra păcii și stabilității în Europa este adusă în sprijinul justificării necesității implicării NATO în operațiuni de pace, în timp ce Summit-ul NATO de la Praga, din 2002, este relevant pentru încheierea contradicțiilor legate de conceptul „out-of-area”, cât și pentru schimbările importante în viziunea NATO asupra transformării și modernizării capacităților operaționale.

Summit-ul NATO de la Riga (2006) permite stabilirea unor direcții pentru menținerea și sporirea eficienței unor operațiuni NATO, Alianța subliniind necesitatea de a acționa în strânsă cooperare cu alte organizații internaționale, abordarea operațională a NATO permițând, practic, o adecvare a operațiunilor NATO la noile tipuri de amenințări.

Prin faptul că la Summit-ul NATO de la București (2008) statele membre își exprimă susținerea pentru eforturile de transformare militară a Alianței în vederea menținerii eficienței, iar mandatul ISAF este considerat prioritate a NATO, Alianța demonstrează importanța pe care o acordă desfășurării eficiente a operațiunilor de pace.

Nu în ultimul rând, Summit-ul NATO de la Strassbourg-Khel (2009) aduce, ca noutate, dezvoltarea conceptului de operațiune maritimă, spre exemplu.

În ce privește Conceptul Strategic Actual al NATO, adoptat la Summitul de la Lisabona (2010), putem aprecia că principiile de bază din cuprinsul acestuia au permis stabilirea specificului operațiunilor de pace ale NATO, și anume: completarea sarcinii principale a NATO – apărarea colectivă – cu sarcini de menținere a păcii, extinderea misiunilor NATO dincolo de apărarea frontalieră, justifică desfășurarea unor operațiuni precum ISAF, NTM-I sau cea din Sudan, principiul apărării intereselor comune presupunând asumarea, de către NATO, a intervenției sale oriunde este nevoie a-și apăra interesele, adică un „NATO nelimitat”.

Se aduc în discuție și ultimele prevederi ale documentelor adoptate în cadrul Summit-ului NATO desfășurat la Chicago(2012), cu accent pe anticiparea direcțiilor de acțiune operațională în perspectivă.

Capitolul III – NATO de la sistem de apărare colectivă la sistem de securitate colectivă

Pornește de la definirea conceptului de securitate colectivă în general, ca mai apoi, evidențierea caracteristicilor sistemului de securitate colectivă să permită analizarea condițiilor de funcționare a sistemului securității colective.

Conceptul de apărare colectivă va fi, de asemenea, definit, pentru o înțelegere corespunzătoare a abordării acesteia ca sistem și pentru prezentarea diferențelor fundamentale față de conceptul enunțat anterior.

Semnificative, în acest context, apar definirea NATO prin raportarea la conceptul de apărare colectivă și ilustrarea tendințelor Alianței de evoluție către un sistem de securitate colectivă, mai ales prin prisma motivelor pentru care NATO *nu* poate fi considerată, încă, o organizație corespunzând conceptului de securitate colectivă (componenta limitată a Alianței, caracterul de alianță politico-militară căruia îi corespunde un sistem de apărare colectivă, menținerea apărării colective drept sarcină fundamentală de securitate a NATO etc.).

Comparativ, se analizează mecanismul de securitate colectivă al ONU, dihotomia: rezolvare pașnică a diferendelor internaționale și măsuri de constrângere, precum și elementele ce conferă legitimitate sistemului de securitate colectivă al ONU (printre care, principiile relațiilor dintre state, respectarea legitimității în relațiile dintre state sau respectarea justiției și a dreptului internațional etc.).

Sunt menționate, de asemenea, trăsăturile sistemului de securitate prin operațiuni de menținere a păcii, precum și trăsăturile sistemului actual de securitate colectivă prin operațiuni de pace, cu referire mai ales la „Agenda pentru Pace” și „Suplimentul la Agenda pentru Pace” dar și o prezentare sintetică a acestora, necesară pentru studierea comparativă a operațiunilor ONU cu cele NATO.

Nu în ultimul rând, se trec în revistă deficiențele sistemului de securitate colectivă al ONU (neconcordanța dintre scopurile și principiile Cartei ONU și realitatea politică, greșelile de abordare a securității colective sau deficiențele de la nivelul legitimității sistemului de securitate colectivă :deficiența sistemului juridic aflat sub egida ONU, distincția între competența Adunării Generale și cea a Consiliului de Securitate etc.).

Un aspect distinct, important prin raportare la problematica tezei, este reprezentat de *politica de securitate a NATO* căreia îi sunt examinate scopul esențial, principiile fundamentale și, mai ales, distribuția sarcinilor de securitate (apărare colectivă, cooperare prin dialog și parteneriat, prevenirea conflictelor și managementul situațiilor de criză). Se realizează o analiză detaliată a evoluției sarcinilor de securitate și modul în care sunt reflectate de conceptele strategice, pentru a fi înțeleasă mai bine abordarea dimensiunii operaționale a Alianței.

PARTEA A II-A - NATO ȘI PROBLEMATICA LIMITELOR RECURSULUI LA FORȚĂ cuprinde **Capitolul IV. Interzicerea recursului la forță și sistemul de securitate colectivă creat de Carta ONU și Capitolul V – Excepția intervenției umanitare**

În *Capitolul al IV-lea – Interzicerea recursului la forță și sistemul de securitate colectivă creat de Carta ONU* se pornește de la observația înregistrării unei restrângeri

progresive a cazurilor de recurgere la forță și la amenințarea cu forța și că, pe lângă excepțiile reglementate expres, legitima apărare și autorizarea expresă din partea Consiliului de Securitate, au apărut „noi excepții” de la acest principiu, nereglementate expres („*autorizarea implicită a Consiliului de Securitate*”, „*legitima apărare preventivă*”, „*autoapărarea anticipativă*”, „*intervenția umanitară*” sau „*responsabilitatea de a proteja*”).

Se arată că noile excepții se bazează fie pe o interpretare a elementelor constitutive ale normei prohibitive sau a excepțiilor clasice, fie pe aplicarea unor principii general acceptate de dreptul internațional (de exemplu, principiul respectării drepturilor omului în cazul intervenției umanitare).

Deși se vorbește despre egalitatea tuturor principiilor dreptului internațional și despre inexistența unei ierarhii între acestea, cazul intervenției NATO din Kosovo, în 1999, a reflectat ascendența principiului respectării drepturilor omului asupra principiului interzicerii forței.

Prezentarea în detaliu a excepțiilor de la interzicerea folosirii forței aduce în prim-plan legitima apărare, dreptul la autoapărare fiind codificat în mod specific în art. 51 al Cartei ONU, articol ce recunoaște dreptul la autoapărare colectivă ce revine alianțelor politico-militare (cazul NATO), atunci când unul dintre membrii săi este victima unei agresiuni militare, cu condiția ca actul să fie cel puțin iminent, iar răspunsul din partea statului sau al alianței politico-militare în cauză să fie necesar și proporțional agresiunii armate, pentru a-i pune capăt.

În ce privește *autorizarea Consiliului de Securitate*, se realizează o analiză a prevederilor Capitolului VII al Cartei ONU, ce reglementează competența Consiliului de Securitate referitor la acțiunile în caz de amenințare contra păcii, încălcări ale păcii sau acte de agresiune, cu accept pe art. 39, competența Consiliului de Securitate de calificare a unei acțiuni ca fiind o amenințare contra păcii, o încălcare a păcii sau act de agresiune, caz în care va face recomandări sau va decide măsurile ce trebuie adoptate, fie în conformitate cu art. 41 (măsuri ce nu implică folosirea forței), fie cu art. 42 (acțiuni cu implicarea de forțe pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale).

În ce privește *autorizarea expresă* se evidențiază importanța Operațiunii „*Furtună în Deșert*” (1990) care, printre altele, a permis continuarea existenței a două etape de parcurs în obținerea unei avizări exprese: 1) calificarea – într-o primă rezoluție – a unei situații de către Consiliul de Securitate, ca reprezentând o amenințare la adresa păcii, o încălcare a păcii sau un act de agresiune și 2) adoptarea unei rezoluții subsecvente, statele fiind invitate să adopte „toate măsurile necesare” pentru restabilirea păcii și securității internaționale (formulare care echivalează cu posibilitatea recurgerii la forță, fiind o autorizare expresă în acest sens). În această privință, sunt amintite câteva dintre operațiunile NATO desfășurate în spațiul iugoslav și în care Consiliul de Securitate al ONU a mandatat Alianța să poată recurge la forță (Operațiunea

„Sky Monitor”, Operațiunea „Deny Flight”, Operațiunea „Deliberate Force”, Operațiunea „Allied Force” sau IFOR).

Sunt menționate ca și *cazuri speciale* acelea în care, în paralel cu o acțiune ce nu beneficia de autorizarea expresă a Consiliului de Securitate, sau subsecvent unei asemenea operațiuni, sunt stabilite forțe multinaționale sub mandat ONU, Rezoluția 1244/1999, prin care Consiliul de Securitate instituie misiunea UNMIK a ONU, după finalizarea campaniei militare a NATO împotriva FRY, adică o continuare a acțiunii NATO cu o misiune sub mandat ONU; o altă situație este reprezentată de relația dintre Operațiunea „Enduring Freedom” și ISAF, în Afganistan, prima fiind justificată prin dreptul inerent la autoapărare individuală și colectivă, în cea de-a doua statele fiind autorizate să adopte „toate măsurile necesare” pentru îndeplinirea mandatului.

Autorizarea implicită intervine în acele situații în care statele *nu* au putut obține autorizarea expresă din partea Consiliului de Securitate, fiind analizată aici situația acțiunii NATO în Kosovo (1999), argumentul întemeiat pe așa-numita teorie a autorizării implicite din partea Consiliului de Securitate, fiind prezentat chiar în fața Curții Internaționale de Justiție. Autorizarea implicită s-ar fi acordat prin intermediul Rezoluțiilor 1190, 1199 și 1203 ale Consiliului de Securitate (deși niciuna nu autoriza în mod expres folosirea forței, ci doar constata, în conformitate cu art. 39 al Cartei ONU, faptul că situația din Kosovo reprezintă o amenințare contra păcii și securității, solicitându-se FRY încetarea acțiunilor împotriva populației de etnie albaneză, niciuna dintre rezoluții neconținând sintagma care să autorizeze statele „a adopta toate măsurile necesare”. Autoarea apreciază, astfel, că cele trei rezoluții s-ar putea constitui într-o „primă etapă” din procesul emiterii unei autorizări exprese pentru folosirea forței, lipsind acea rezoluție subsecventă care să dispună adoptarea „tuturor măsurilor necesare” restabilirii păcii și securității internaționale).

O atenție sporită este acordată, în cuprinsul *Capitolului V – Excepția intervenției umanitare, contribuției NATO la dezvoltarea acestei teorii*. Astfel, după ce se realizează definirea conceptului de intervenție umanitară, se prezintă câteva dintre chestiunile pe care specialiștii de drept internațional le-au considerat necesar a fi dezbătute, atunci când se încearcă fundamentarea acestui concept (de exemplu, cine este titularul dreptului de intervenție umanitară sau dacă este utilă dezvoltarea unor criterii de limitare a intervențiilor nelegitime).

În continuare, se realizează o distincție, necesară, între conceptele incidente în materie de intervenție umanitară, legalitate și legitimitate, înțelegând prin legalitate conformitatea cu anumite norme de drept, iar prin legitimitate, justificarea morală, etică, legală într-o anumită măsură, a unei acțiuni.

Intervenția NATO în Kosovo a fost considerată – din perspectiva teoriei intervenției umanitare – cel puțin „*legitimă*”, dacă nu „*legală*”.

Se abordează *intervenția din perspectiva Cartei ONU*, prezentându-se un număr de argumente menite să pună de acord dispozițiile Cartei cu teoria intervenționistă, atât din perspectivă pozitivistă, cât și realistă (de exemplu, interpretarea extensivă a prevederilor art. 39 din Carta ONU ar conduce, conform perspectivei juridice realiste, la considerarea ca suficientă a calificării situației din Kosovo drept o „amenințare la adresa păcii, încălcare a păcii sau un act de agresiune” pentru justificarea folosirii forței, în timp ce interpretarea pozitivistă respinge această opinie, pe motiv că art. 39 poate declanșa și măsuri ce *nu* implică utilizarea forței (art. 41), subliniindu-se necesitatea prevederii exprese a utilizării forței.

Nu lipsită de importanță se dovedește analiza *intervenției din perspectiva cutumei internaționale* (cu accent pe doctrină și practica statelor), formulându-se câteva concluzii în acest sens: existența, după 1990, de intervenții autorizate, de natură să conteste existența unui drept, în afara Cartei ONU, a unei norme cutumiare care să permită intervenția pe motive umanitare și existența posibilității de acordare, de către Consiliul de Securitate, a unei ratificări ulterioare unei acțiuni militare umanitare (cazul Rezoluției 1244/1999 privitoare la situația intervenției NATO din Kosovo, prin care se „salută” acordul intervenit între NATO și guvernul de la Belgrad, de a se pune capăt ostilităților) fac dificilă „nașterea” unei astfel de cutume.

De asemenea, sunt prezentate câteva dintre *cele mai importante argumente în favoarea intervenției umanitare* formulate în literatura juridică internațională, și anume: reforma prin „*acte ilegale*” – o îmbinare a considerațiilor de ordin politic cu cele morale – reforma prin consens normativ, (intervenția NATO din Kosovo reprezintă o „încălcare scuzabilă”, dacă nu „încălcare justificată”, criteriul determinant al „scuzabilității” sau „al justificării” fiind reprezentat de largul consens internațional momentan cu privire la această acțiune), teoria „*războiului just*” sau așa-numita „*Link Theory*” (descrisă ca un eșec al sistemului de securitate colectivă consacrat de Carta ONU) etc.

Modalitățile de creare a unei instituții a intervenției umanitare și contribuția, în acest sens, a situației din Kosovo, evidențiază, pe de o parte, trei modalități principale de creare a unei astfel de instituții: codificarea, practica și mandatul de autorizare a operațiilor regionale de către Consiliul de Securitate al ONU. Cea din urmă modalitate subliniază că operațiunea NATO din Kosovo („*Allied Force*”) ar putea deschide calea spre intervenția din partea organizațiilor regionale, propunere întemeiată pe faptul că art. 53 din Carta ONU nu menționează interzicerea autorizării organizațiilor regionale de către Consiliul de Securitate de a recurge la forță „de la caz la caz”, opinie discutabilă în contextul caracterului controversat al NATO ca organizație regională.

Comisiei Internaționale Independente pentru Kosovo îi revine rolul de a fi stabilit un set de „principii- cadru” pe baza cărora să se elaboreze o codificare a normelor referitoare la intervenția umanitară, din acestea rezultând posibilitatea unei intervenții neautorizate de Consiliul de Securitate, însă în situații excepționale. Comisia Internațională Independentă pentru Kosovo propune o *abordare graduală în trei etape*: stabilirea „principiilor-cadru”, adoptarea acestora printr-o Declarație a Adunării Generale a ONU și un amendament la Carta ONU.

Analiza contribuției NATO la conturarea unui drept de intervenție umanitară pornește de la faptul că intervenția NATO din Kosovo a evidențiat unele lacune ale dreptului internațional, declanșând impulsuri pentru dezvoltarea unei doctrine – a „*intervenției umanitare*” – controversate, situația din Kosovo fiind considerată un „laborator pentru un drept internațional nou”.

S-a subliniat dificultatea calificării situației din Kosovo drept un precedent, opiniile statelor membre NATO fiind dintre cele mai diferite, cele mai multe dintre acestea susținând că nu are caracter de precedent în absența unei autorizări exprese din partea Consiliului de Securitate al ONU. De asemenea, deși majoritatea statelor membre NATO au făcut mențiuni asupra „motivațiilor umanitare” în politica lor față de intervenția din Kosovo, nu au invocat, în general, o doctrină a intervenției umanitare, preferându-se utilizarea unor formulări fără relevanță juridică (de exemplu, „necesitatea prevenirii unei catastrofe umanitare”).

Prin urmare, existența unor dificultăți în calificarea intervenției NATO din Kosovo drept una „umanitară” determină, pe cale de consecință, dificultăți în crearea unei instituții a intervenției umanitare.

În ce privește o altă nouă excepție de la principiul interzicerii recurgerii la forță și la amenințarea cu forța, „*responsabilitatea de a proteja*”, este analizată recenta intervenție a NATO în Libia. Astfel, după prezentarea cadrului juridic al intervenției (Rezoluțiile 1970 și 1973 din 2011, emise de Consiliul de Securitate al ONU) a intervenției pe etape a NATO în Libia, aspectelor particulare ale pregătirii intervenției NATO în Libia (Reuniunea Comună NATO-UE din 18.03.2011 stabilind existența condițiilor necesare începerii unei acțiuni militare: o necesitate urgentă, mandatul ONU și sprijinul organizațiilor din regiune, Liga Arabă, în speță); se evidențiază argumentele pe care Secretarul General al NATO le aduce în favoarea justificării necesității intervenției NATO în Libia prin prisma statutului de organizație de securitate și de apărare ce trebuie să aibă în vedere abordarea unei crize aproape de teritoriul aliat (pentru prima dată, aliații europeni și Canada vor prelua conducerea unei operațiuni în locul SUA, asigurând majoritatea mijloacelor militare necesare).

Conceptul „responsabilității de a proteja” este definit prin raportare la prevederile art. 2 (7) din Carta ONU, în mod frecvent Consiliul de Securitate autorizând statele- membre să

intervină, individual sau colectiv, în conflictele interne considerate a pune în pericol pacea și securitatea internațională. Practic, întoarcerea Consiliului de Securitate al ONU către intervenționism, în situațiile protejate cândva de prevederile art. 2 (7) este unul dintre cele mai remarcabile aspecte ale practicii ONU în epoca post-Război Rece.

Analizând situația *intervenției NATO în Libia*, se poate face, de la bun început observația că surprinzător **nu** este faptul că autorizează utilizarea forței pentru protejarea civililor într-un conflict armat intern, ci că utilizează, explicit, conceptul „responsabilității de a proteja” pentru a justifica acțiunile întreprinse în temeiul Capitolului VII din Carta ONU, prevăzând, în același timp, temeiul juridic pentru o operațiune militară cu durată nedeterminată.

Se subliniază faptul că manifestarea cea mai importantă în sprijinul dezvoltării unei „opinio juris” care să sprijine conceptul „responsabilității de a proteja” este identificată a fi Documentul Final adoptat de Adunarea Generală a Summit-ului Mondial al ONU (2005), precum și opiniile exprimate în sensul că o acțiune militară asemeni celei întreprinse împotriva Libiei este justificată numai în „cazuri extreme” (aspect nelipsit de controversă).

Concluziile asupra contribuției NATO la dezvoltarea conceptului „responsabilității de a proteja” scot în evidență câteva aspecte esențiale: recunoașterea, în principiu, a capacității juridice a Consiliului de Securitate de a se „ocupa” de conflictele intrastatale, cu încercarea se a de asigura respectarea principiului tradițional ONU – imparțialitatea – față de obiectivele politice ale fațiunilor participante la conflict. Condițiile ce se impun a fi îndeplinite pentru invocarea acestei noi excepții sunt reflectate de intervenția NATO în Libia, incapacitatea/lipsa de voință a autorităților naționale de a asigura protecție propriei populații împotriva încălcării drepturilor omului și caracterul inadecvat al recurgerii la mijloace pașnice de către Consiliul de Securitate, recurgerea la forță fiind o ultimă soluție .

Sunt prezentate, de asemenea, ca *opțiuni NATO de-a nu interveni prin recurgere la forță* câteva situații de implicare indirectă a NATO(în Irak, în2003), Alianța neavând niciun rol în decizia de a întreprinde această intervenție sau în realizarea sa. NATO se va rezuma la a sprijini două state membre, Turcia(pentru care, în conformitate cu art. 4 al Tratatului de la Washington, se întreprind măsuri cu caracter defensiv pentru asigurarea securității acestei țări în cazul unei potențiale amenințări pentru teritoriile sau populația sa, datorită vecinătății cu Irakul) și Polonia, ce va conduce unele dintre sectoarele Operațiunii „*Iraki Freedom*”, NAC aprobând o varietate de modalități de sprijinire a acestei țări, cele mai importante fiind generarea forței, comunicațiile și logistica.

În sprijinul Turciei, ca o consecință a operațiunii NATO de a nu desfășura o operațiune militară împotriva Irakului, Alianța va declanșa Operațiunea „*Display Deterrence*”, având ca scop implementarea de urgență a unor măsuri cu caracter defensiv.

În ce privește intervenția NATO în Afganistan, se precizează faptul că ISAF, ce a debutat ca o operațiune de coaliție, a devenit operațiune NATO abia în 2003, Alianța preluând comanda de la ONU, fapt ce a condus la extinderea mandatului și la redefinirea rolului operațiunii: ISAF întrunește atât caracteristici ale operațiunilor de reconstrucție și de stabilizare, dar și sarcini specifice operațiunilor de impunere a păcii. Sprijinul pe care NATO l-a acordat unei alte operațiuni de coaliție (OEF) corespunde deciziei statelor membre de a participa doar la un „război preventiv”, dar în afara cadrului Alianței; neimplicarea deplină a NATO în acest tip de acțiune preventivă se datorează unor dificultăți cu care NATO s-a confruntat (de ordin decizional, legate de politicile de apărare a statelor membre, de îndreptarea utilizării anticipative a forței împotriva unui stat etc.). Abordarea „utilizării anticipative a forței” de către NATO în Afganistan se circumscrie, practic, concepției militare a Alianței de abordare a terorismului, care include măsuri defensive și de management al consecințelor, dar și măsuri contrateroriste, ofensive, în care poate avea și rol de sprijin.

Ca și **concluzii la capitolul destinat interzicerii recursului la forță și sistemului de securitate colectivă creat de Carta ONU**, se pot evidenția câteva aspecte esențiale: faptul că răspunderea Alianței la noile amenințări de securitate a condus la o reconsiderare a conținutului principiului consacrat, al interzicerii folosirii forței și al amenințării cu forța, acesta fiind pus în legătură fie cu noțiunea de amenințare contra păcii și securității (Kosovo sau Libia), fie cu un alt principiu, al respectării drepturilor omului, aspect ilustrat, de asemenea, de intervenția NATO din Kosovo. Din punct de vedere al abordării acestui principiu – al nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța – intervențiile NATO vor fi calificate ca fiind realizate în baza unei autorizări exprese din partea Consiliului de Securitate al ONU (așa cum s-a întâmplat în cazul operațiunilor IFOR, „*Deny Flight*” sau „*Deliberate Force*”), în timp ce altele („*Allied Force*”) au impus o intervenție dincolo de cadrul legal al Cartei ONU, deschizând calea dezbaterilor asupra intervenției umanitare.

NATO va încerca, fără succes, să codifice și noua excepție, cunoscută sub numele de „responsabilitate de a proteja” (și incidentă în cazul operațiunii „*Unified Protector*” din Libia).

La toate acestea, se adaugă singura operațiune desfășurată prin invocarea clauzei de apărare colectivă (art. 5 al Tratatului de la Washington), Operațiunea „*Active Endeavour*”.

Neimplicarea directă a NATO în Irak, ca și neasumarea în exclusivitate de „sarcini de securitate” în Afganistan, au condus la punerea în legătură, doar tangențial, a Alianței cu întreaga dezbateră privitoare la conceptele de legitimă apărare preventivă anticipativă (cazul intervenției internaționale din Afganistan) sau al legitimei apărări (cazul intervenției conduse de SUA în Irak, în 2003).

Se apreciază că „noile excepții sunt, dacă nu norme de drept, cel puțin realități ce nu pot fi ignorate.

PARTEA A III-A. MISIUNILE DE MENȚINERE A PĂCII reprezintă partea cea mai amplă a tezei în raport cu subiectul acesteia.

Capitolul VI, ce este rezervat „*Originii misiunilor ONU de menținere a păcii. Practica ONU*”, este considerat necesar prin elementele de analiză comparativă pe care le presupune, dat fiind faptul că NATO a preluat, practic, de la ONU modelul operațiunilor de pace, pe care l-a „adaptat” și dezvoltat.

Înțelegerea conceptelor de bază cuprinse în „*Agenda pentru Pace*” (1992) și în „*Suplimentul la Agenda pentru pace*” (1995) este necesară pentru abordarea problematicii tipologiei operațiunilor de pace dezvoltate de NATO.

Prezentarea cadrului normativ de desfășurare, a unui scurt istoric, a principiilor care au stat la baza organizării și funcționării misiunilor ONU, a tipologiei operațiunilor, dar și a sarcinilor specifice acestora este importantă pentru a contura o imagine de ansamblu asupra problematicii operațiunilor de pace.

Nu sunt neglijate nici acele aspecte care vor fi analizate în detaliu și în cazul NATO (regulile privitoare la finanțarea operațiunilor, organizarea, conducerea și desfășurarea misiunilor ONU de menținere a păcii sau logistica operațiunilor onusiene). Sunt prezentate, de asemenea, câteva exemple de misiuni tradiționale de menținere a păcii (UNTSO, UNEF I, UNFICYP, UNPREDEP, UNOMIG), precum și câteva dintre cele de tip nou, multidimensionale (ONUC, UNTAC, UNOSOM I, UNTAET, MINUSTAH).

Procesul de reformare al operațiunilor ONU subliniază etapele semnificative, începând cu cea inițiată de Boutros-Boutros Ghali în 1992, proces încheiat cu prezentarea Raportului Brahimi în cadrul Reuniunii Mileniului din 2000 și a recomandărilor comisiei pentru reconstrucția Păcii (2005). Aspectele revizuite cuprinse în „*Raportul Brahimi*” corespund, în mare măsură, eforturilor pe care și NATO le-a depus în sensul definirii cerințelor desfășurării operațiunilor sale, și procesului complex de transformare, inclusiv la nivel operațional, prin care Alianța a trecut (de exemplu, restructurarea capacității de desfășurare rapidă și eficientă).

Capitolul destinat Operațiunilor ONU are în vedere și prezentarea *evoluțiilor de dată recentă din sfera operațiunilor de pace*. Dintre tendințele actuale se remarcă: o creștere a rolului misiunilor de pace, extinderea spectrului de misiuni, schimbarea caracterului și creșterea numărului misiunilor de pace sau specializarea forțelor misiunilor de pace.

În ce privește *perspectivele de evoluție a misiunilor de pace*, putem evidenția: accentuarea caracterului multinațional și multidimensional, creșterea eficienței forțelor

participante la misiunile de pace, crearea unor capacități de reacție rapidă, schimbări în domeniul doctrinei și strategiei etc.

Un aspect nelipsit de relevanță, tratat în cuprinsul acestui capitol, este cel referitor la „Operațiunile ONU desfășurate în zonele de intervenție NATO”. Domeniul este important pentru compararea mandatelor operațiunilor ONU-NATO precum și a aspectelor semnificative din desfășurarea acestora, ceea ce servește ca punct de plecare în realizarea analizei operațiunilor NATO, cât și a abordării implicațiilor cooperării practice, operaționale, dintre cele două organizații.

Sunt trecute în revistă, astfel, operațiunile ONU cele mai relevante: UNAMA (*United Nation Assistance Mission in Afganistan*), UNMIK (Misiunea Administrativă a ONU din Kosovo), precum și UNPROFOR (*Forța de Protecție pentru Națiunile Unite*) sub aspectul sarcinilor îndeplinite, al cadrului juridic în care s-au desfășurat, al evaluării lor, pentru a vedea în ce măsură acestea au deschis calea unei cooperări eficiente cu NATO, prin operațiunile desfășurate de aceasta în aceleași zone și pentru înțelegerea modalității în care cele două organizații (NATO și ONU) au abordat conflictele pe care au fost chemate să le soluționeze.

Nu în ultimul rând, autoarei i s-a părut utilă realizarea unei *delimitări conceptuale a conceptelor comune ale operațiunilor ONU și NATO*, respectiv: *peace-keeping*, *peace-building* și *peace-enforcement*. S-a plecat de la considerentul că, indiferent de tipologia de operațiuni de pace dezvoltată de cele două organizații, conceptele menționate se regăsesc și la un nivel și la altul, multitudinea termenilor folosiți de acestea, fiind, în fond, o expresie a conceptelor menționate.

Realizarea delimitărilor conceptuale pornește de la conexiunea cu termeni precum „conflict” sau „intervenție”, cele trei tipuri principale de operațiuni (*peace-keeping*, *peace-enforcement* și *peace-building*) desfășurându-se în funcție de fazele evoluției unui conflict: prevenirea, atenuarea și rezolvarea. Astfel, dacă atenuarea corespunde operațiunilor de tip *peace-enforcement*, rezoluția este pusă în legătură cu operațiuni de tip *peace-building*. Această concepție aparținând lui Lipsey von Roderick se opune modelului îmbunătățit propus, în 1999, de Leatherman, care ține seama nu doar de factorul temporal, ci și de intensitatea conflictului, având în vedere patru faze de evoluție a conflictului și, implicit, patru mari categorii de operațiuni: *de prevenire*, *peace-enforcement*, *peace-keeping* și *peace-building*, cu varianta *peace-making*,

În continuare, se realizează o analiză detaliată a specificului celor patru tipuri de operațiuni, cu elemente ce se regăsesc în conținutul tuturor operațiunilor de pace (ONU și NATO) și cu aspecte specifice, ce ajută la evitarea posibilelor confuzii categoriale.

Ca și concluzie, se menționează organizațiile internaționale participante la eforturile depuse pentru menținerea păcii și securității internaționale (ONU, NATO, OSCE; UE), precum și tipul de operațiune în care fiecare dintre ele s-a specializat, prezentându-se, schematic, tipologia operațiunilor analizate, momentul intervenției și consecințele lor, în funcție de fazele de evoluție a conflictelor.

O astfel de clasificare conceptuală este necesară și în contextul atâtor încercări de definire a specificului operațiunilor desfășurate atât de ONU cât și de NATO.

Capitolul VII este dedicat analizei detaliate a problematicii „**Operațiunilor NATO**”.

Astfel, se pornește de la definirea conceptului de „sprijin al păcii” (*peace-support*), acel termen inventat de NATO pentru a-și descrie politica, aprobat de cel mai înalt organism militar – Comitetul Militar – și care, datorită caracterului său colectiv, acoperă atât: prevenirea conflictului, cât și menținerea păcii, *peace-making*-ul, impunerea păcii sau ajutorul umanitar. NATO, practic, va gândi un concept care nu face o distincție clară (așa cum o realizează ONU) între *peace-keeping* și *peace-enforcement*, ci le reunește, dată fiind dificultatea pe care DPC (*Defense Planning Committee*) a perceput-o în ce privește operarea unei astfel de distincții.

Pe de altă parte, conceptul de *peace-enforcement* a fost abordat de NATO ca o modalitate de a „masca” desfășurarea de operațiuni militare combatante, implicarea NATO în operațiuni de tip *peace-enforcement* fiind gândită astfel încât să dea posibilitate Alianței să desfășoare și să fie pregătită să utilizeze forța decisivă.

De asemenea, modalitatea în care NATO și-a conceput documentele de planificare atestă viziunea asupra acestor categorii de operațiuni: un continuum, existând posibilitatea trecerii cu ușurință de la un tip de misiune la alta, un avantaj pe care NATO îl va valorifica pe deplin în operațiunile de pace desfășurate.

Cooperarea NATO cu organizații precum ONU sau OSCE trebuie să se bazeze pe menținerea unei autonomii a NATO, atât în ce privește exprimarea disponibilității de a sprijini operațiunile ONU/OSCE, cât și de a schimba sau recontura contribuția sa sau de a formula limitări ale utilizării resurselor sale.

În continuare, se prezintă **specificul implicării NATO în operațiuni de pace**, amintind aici câteva dintre avantajele / limitările pe care NATO le prezintă și care sunt importante atunci când se decide desfășurarea unei operațiuni: capacitatea NATO de a dezloca forțe puternice și numeroase prin care poate „forța” intrarea în teatrul de operațiuni, deciziile bazate pe consens și dreptul de veto al tuturor statelor membre pot fi considerate reale avantaje, în timp ce asigurarea corespunzătoare de trupe instruite, echipate și pregătite pentru operațiuni de menținere a păcii împotriva insurgențelor sau acțiuni contrateroriste, pot fi considerate reale misiuni.

Se trec în revistă, în continuare, *elementele definatorii ale operațiunilor în sprijinul păcii*, cu accent pe: conceptele de bază (prevenirea conflictului, *peace-making*, *peace-keeping*, *peace-building*, ajutor umanitar, așa cum sunt definite în MC 327), principiile desfășurării operațiunilor în sprijinul păcii (comparativ cu cele pentru operațiunile de pace ale ONU), procesul decizional al NATO cu evidențierea particularităților CJTF, logistica și finanțarea operațiunilor NATO.

În ce privește „*Cadrul normativ de desfășurare a unei operațiuni NATO*” se analizează:

- Etapele inițierii unei operațiuni NATO;
- Planificarea operațională a unei operațiuni NATO;
- Strategia de angajare a forțelor NATO și cea de dezangajare a acestora;
- Statutul Forțelor NATO (adică acele coordonate legale ale acțiunilor forțelor unuia sau mai multor state-membre, în teritoriul unui alt stat-membru atacat), comparată cu cea existentă la nivel ONU;
- Regulile de angajare ale forțelor armate ale NATO (adică ROE, căreia îi este analizată dimensiunea juridică), realizându-se, de asemenea, o comparație cu ROE a ONU.
- Mandatul operațiunilor de pace a NATO;
- Desfășurarea și executarea operațiunilor NATO;
- Conducerea, comanda și controlul operațiunilor de pace ale NATO.

Aici se definesc conceptele de bază: comandă operațională, control operațional, realizându-se și o analiză a specificului comenzii și controlului participării NATO în operațiuni de pace, o prezentare sintetică a evoluției abordării acestei problematice așa cum s-a reflectat în cadrul Summit-urilor NATO relevante, cu evidențierea modelelor de aranjamente de comandă și control inspirate de cele ONU, ajungând la prezentarea situației actuale a exercitării comenzii și controlului în operațiunile NATO.

Tipologiei operațiunilor NATO îi este consacrat un spațiu generos în cuprinsul capitolului, dată fiind complexitatea subiectului și a multitudinilor de termeni utilizați pentru a denumi operațiunile NATO, de natură, dacă nu să genereze confuzii, cel puțin să mențină o imagine destul de neclară asupra acestora.

Autoarea a încercat să realizeze o clasificare a operațiunilor de pace ale NATO, identificând mai multe criterii relevante (printre care: prevederile Conceptelor Strategice; doctrina NATO, cadrul juridic sau alte opinii formulate în literatura juridică sau în cea militară).

Autoarea tratează exhaustiv **categoriile distincte de operațiuni actuale ale NATO**, respectiv operațiunile non-art. 5 de răspuns la crize și așa-numitele „*operațiuni expediționare*” cărora le sunt evidențiate caracteristicile definatorii, principiile de desfășurare și scopurile urmărite.

Multitudinea de termeni ce denumesc operațiunile de pace ale NATO au impus necesitatea unor *clarificări terminologice*, cu accept pe sistematizarea clasificărilor operate anterior și pe evidențierea sarcinilor de îndeplinire la nivelul fiecărui tip de operațiune, urmată de prezentarea tipologiei uzuale a operațiunilor de pace ale NATO (atât într-o variantă exhaustivă, cât și simplificată). De reținut este ultima dintre ele, care evidențiază faptul că operațiunile pe care NATO le poate desfășura se împart, practic, în trei mari categorii: 1. *operațiuni de apărare colectivă* (prin invocarea prevederilor art. 5 al Tratatului de la Washington), 2. *operațiuni de răspuns la crize non-art. 5*; 3. *operațiunile de asistență* în cazul unor dezastre naturale, tehnologice sau umanitare.

În continuare, se prezintă câteva *exemple de operațiuni NATO*, începând cu cele din Bosnia-Herțegovina (Operațiunea „*Sky Monitor*”, Operațiunea „*Deny Flight*”, Operațiunea „*Deliberate Force*”, IFOR, SFOR), FYROM (Operațiunea „*Essential Harvest*”, Operațiunea „*Amber Fox*”, Operațiunea „*Allied Harmony*”), criza sudaneză, intervenția din Irak (NTM-I), intervenția NATO în zona Mării Mediterane (Operațiunile navale: „*Maritime Monitor*”, „*Maritime Guard*”, „*Sharp Guard*”) și încheind cu abordarea terorismului în viziunea NATO și desfășurarea Operațiunii „*Active Endeavour*”, prin invocarea, pentru prima dată, a prevederilor art. 5 al Tratatului de la Washington, cu Operațiunea „*Winter Race*”, în sprijinul Pakistanului, și cu intervenția NATO în Kosovo (Operațiunea „*Eagle Eye*”, Operațiunea „*Allied Force*”, KFOR, Operațiunea „*Allied Harbour*”).

Repererele generale avute în vedere în analizarea fiecărei operațiuni au fost: contextul în care au intervenit, cadrul juridic în care se vor desfășura, mandatul de îndeplinit și sarcinile îndeplinite efectiv, statutul legal al operațiunii, comanda militară și controlul, precum și evidențierea unor aspecte particulare (de exemplu, implicațiile la nivel instituțional ale desfășurării SFOR sau transferul de responsabilitate al acesteia către EUFOR). Se realizează, de asemenea, o evaluare a eficienței operațiunilor de pace din Balcani și beneficiile utilizării de forțe NATO (mai ales în Kosovo) sau dificultățile întâmpinate în desfășurarea operațiunilor din diferite zone conflictuale.

Capitolul conține un **studiu de caz al intervenției NATO în Afganistan**, în care se analizează: contextul intervenției NATO în sprijinul ISAF, consecințele preluării conducerii ISAF de către NATO (una dintre cele mai importante fiind realizarea unei noi planificări a sarcinilor ISAF), legitimitatea intervenției NATO în Afganistan, statutul legal al ISAF (asemănător celui SFOR sau KFOR) și comanda și controlul exercitate asupra ISAF.

O atenție sporită se acordă *particularităților rolului NATO în Afganistan*, mai ales prin extinderea prezenței ISAF aici și dificultăților cu care NATO s-a confruntat în acest spațiu (de exemplu, desfășurarea operațiunii în condițiile menținerii unei situații permanent conflictuale,

caracterul de reală operațiune expediționară a ISAF, inexistența unui guvern afgan funcțional etc.), sau dificultățile provenite din interiorul NATO (diferențe în ce privește mijloacele de atingere a obiectivelor, reticența unor state membre NATO de angajare de forțe în ISAF, etc.). Deosebit de importantă rămâne, în cadrul acestui studiu de caz, demonstrarea *impactului ISAF asupra transformării NATO*, ISAF ilustrând legătura dintre extinderea rolului operațional al Alianței și transformarea sa politică și militară.

Dintre cele mai importante *implicații ale intervenției NATO în Afganistan* pot fi amintite: propulsarea Alianței departe de zona tradițională europeană de responsabilitate, punând capăt dezbaterii cu privire la limitarea geografică a implicării Alianței, sporirea capacităților operaționale și logistice ale NATO, deschiderea căii pentru o abordare inovativă în privința folosirii mai flexibile a forțelor Alianței în sprijinul operațiunilor non-NATO conduse de țări aliate, de organizațiile internaționale sau în mod concertat cu acestea. Un impact important și de lungă durată al implicării NATO în ISAF l-a avut stabilirea unor noi structuri ale comenzii și forțelor Alianței, generării forțelor sau planificării acțiunilor (de exemplu, conceptul comandamentelor pe trei niveluri), semnalându-se și câteva „*premiere transformazionale*” (ISAF, lansată cu un efectiv redus, a crescut constant, pe măsura extinderii ariei de responsabilitate a misiunii, existența PRT-urilor a fost considerată un factor important pentru adaptarea planificării operaționale a NATO).

Sunt punctate, de asemenea, neajunsurile operaționale (de exemplu, în ceea ce privește procesul de generare a forțelor sau disponibilitatea și gradul de utilizare a forțelor).

Capitolul destinat operațiunilor NATO se încheie cu câteva *concluzii analitice asupra rolului NATO în operațiunile desfășurate*, debutând cu o prezentare sintetică a celor mai importante operațiuni, cu indicarea perioadei de desfășurare și a funcției principale independente), continuând cu încercarea de surprindere a *specificului celor mai importante operațiuni NATO* a rolului NATO în Bosnia-Herțegovina, Kosovo, FYROM, Afganistan, dar și la nivelul altor operațiuni (NTM-I, sau Golful Aden, Somalia, Darfur). O primă observație care se poate face în acest sens este că, în afara operațiunilor NATO din Macedonia și KFOR, operațiunile NATO au presupus măsuri coercitive, existența unui mandat ONU, Alianța asumându-și responsabilități în cadrul Capitolului VII al Cartei ONU și anume: realizarea / sprijinirea de misiuni pur umanitare în operațiuni (UNPROFOR, printre altele) sau furnizarea componentei militare a operațiunilor de pace multinaționale concepute pentru a construi pacea (IFOR, SFOR, KFOR, ISAF).

Mi s-a părut utilă și o prezentare a contribuției României la operațiunile de pace desfășurate sub egida NATO, deoarece aceasta a devenit mai ales după aderarea la Alianță și UE, un stat cu participare însemnata la misiunile internaționale. Această participare este consonantă

cu eforturile constante și abordările tradiționale de politică externă românească, care au în centru preocuparea și acțiunea concertată a comunității internaționale în vederea asigurării securității, stabilității și păcii, prevenirii conflictelor, soluționării lor prin mijloace pașnice și reconstrucției post-conflict.

Forțele armate române s-au implicat în majoritatea operațiunilor defășurate de NATO în zonele de conflict, aducând contribuții notabile proceselor de pace, începând cu spațiul iugoslav și alăturându-se eforturilor internaționale din cadrul Operațiunii celei mai recente, *Unified Protector* din Libia.

Desfășurarea de operațiuni NATO a presupus realizarea unor acorduri practice (sau ad-hoc) cu ONU, dintre care amintim:

- a. participarea NATO la operațiuni ONU, „*modelul stand-by*”, sprijinul NATO pentru UNPROFOR.
- b. Desfășurarea unei operațiuni conduse de NATO cu aprobare ONU, dar „*în afara*” controlului și a comenzii ONU („*modul stand-alone*”) în IFOR, SFOR; KFOR, ISAF.
- c. Desfășurarea de operațiuni conduse de NATO, **fără** aprobarea ONU (exemple în acest sens sunt: operațiunea „*Essential Harvest*”, Operațiunea „*Amber Fox*” și Operațiunea „*Allied Force*” (se face precizarea că toate operațiunilor NATO din Macedonia, nefiind acțiuni de impunere a forței, nu au avut nevoie de autorizarea Consiliului de Securitate al ONU, conform Cap. VIII, în timp ce pentru Operațiunea „*Allied Force*” o atare autorizare s-ar fi impus, dar NATO a eșuat în a o obține).

Se precizează că structurile militare ale NATO au fost adaptate, de-a lungul timpului, întregii game de sarcini ce pot fi îndeplinite de NATO, mai ales în afara cadrului art. 5 al Tratatului de la Washington, NRF fiind unul dintre elementele- cheie ale acestui proces de reformă.

S-a dovedit că NATO **nu** poate reuși pe cont propriu fără sprijinul și asistența ONU și a altor organizații relevante (OSCE sau UE, care îi furnizează componența civilă și se ocupă de activitățile post-intervenție). De asemenea, că NATO este de utilitate maximă atunci când Consiliul de Securitate al ONU nu poate interveni, din cauza blocajului datorat exercitării dreptului de veto.

Se evidențiază faptul că, pe de altă parte, capacitățile NATO nu sunt nelimitate (aspect demonstrat de intervenția din Afganistan și de desfășurarea ISAF).

Mai mult, extinderea NATO dincolo de sarcinile de autoapărare colectivă – prevăzute de art. 5 al Tratatului de la Washington, respectiv art. 51 al Cartei ONU – a determinat necesitatea revizuirii relației instituționale între NATO și ONU, precum și sublinierea, de către Secretarul

General al ONU, a necesității desfășurării activității organizațiilor regionale (inclusiv NATO) într-o manieră coerentă cu scopurile Cartei, dar și cu prevederile Capitolului VIII al Cartei ONU. (Rămâne, încă o controversă, reglementarea relației ONU-NATO în temeiul Capitolului VIII).

Întreaga evoluție a desfășurării operațiunilor de pace NATO demonstrează faptul că Alianța acționează în direcția unui regim autonom de securitate colectivă, fără constrângeri, existând din partea acesteia o abordare mai flexibilă a amenințărilor la adresa securității.

Capitolul VIII Cooperarea NATO-ONU și alte organizații internaționale în desfășurarea operațiunilor de pace pornește de la identificarea elementelor ce compun cadrul cooperării dintre NATO și alte organizații internaționale, respectiv: prezentarea particularităților relației dintre Carta ONU și Tratatul de la Washington. Trebuie menționat aici caracterul formal al legăturii create între NATO și ONU, chiar de la începutul existenței NATO, legătură susținută de prevederile art. 5, 7, și 12 ale Tratatului de la Washington.

De asemenea, existența unei relații directe între cele două acte fondatoare a fost principiul fundamental al Alianței până în 1992 când, în contextul conflictului iugoslav, situația se schimbă (NATO și-a exprimat intenția de a sprijini misiunile ONU, întărind rolul acesteia în soluționare conflictelor și în menținerea păcii și securității internaționale).

Sunt prezentate în continuare cele mai importante dintre documentele ce contribuie la conturarea cadrului de cooperare ONU-NATO, și anume:

- a. Declarația Șefilor de Stat și de Guvern participanți la Reuniunea NAC de la Bruxelles (11 iunie 1994). În cadrul acesteia, NATO își declară intenția de a sprijini „de la caz la caz și în acorduri cu propriile proceduri”, și alte operațiuni de pace aflate sub autoritatea Consiliului de Securitate al ONU sau sub responsabilitatea OSCE.

Modalitățile de acordare a sprijinului sunt: punerea la dispoziție a resurselor Alianței și a expertizei acesteia, cu completarea (față de comunicatul din cadrul Reuniunii NAC de la Oslo din 1992) că participarea la orice astfel de operațiune sau misiune va rămâne sub incidența deciziilor statelor membre, în conformitate cu constituțiile naționale.

- b. Prevederile cuprinse în Suplimentul la Agenda de Pace (1995), în care se subliniază, printre altele, că nu ar fi adevărată încercarea de a stabili un model universal pentru relația ONU – organizațiile regionale, datorită capacității lor diferite de a participa la menținerea păcii. Documentul este important și datorită prevederilor *formelor de cooperare* în ce privește desfășurarea operațiunilor de pace, adică: sprijinul operațional, coimplementarea și desfășurarea de operațiuni comune.

- c. Declarația comună a Secretarilor Generali NATO-ONU cu privire la cooperarea dintre cele două organizații (28 septembrie 2008).

În ce privește acest document, se evidențiază câteva aspecte relevante:

- Scopul principal care a stat la baza acesteia: simplificarea cooperării în situații critice (precum cele din Kosovo sau din Afganistan);
- Necesitatea de a oferi un cadru mai extins pentru consultare și cooperare, mai ales între secretariatele celor două organizații;
- Accentuarea necesității dezvoltării cooperării operaționale între ONU și NATO (mai ales în Balcani și Afganistan);
- Întărirea cooperării dintre cele două organizații, la care contribuie și semnarea acestei Declarații comune, are ca finalitate abordarea eficientă a amenințărilor și provocărilor la care comunitatea internațională este chemată să răspundă.

În continuare, se analizează statutul controversat al *Declarației Comune a Secretarilor Generali ai ONU și NATO*, datorat mai multor factori, printre care: pretinsa nerespectare a prevederilor cadrului Cartei ONU, dubla calitate a unor state (membre ONU și NATO) sau percepția generală asupra NATO. Se prezintă câteva dintre *concepțiile eronate* cu privire la NATO, atât de natură funcțională (autonomia operațională a NATO ce ar fi amenințată de ONU) sau ideologică (posibila amenințare, de către ONU, a legitimității democratice a NATO).

De asemenea, sunt menționate și concepția legală eronată (conform căreia NATO ar opera cu încălcarea dreptului internațional), concepția politică eronată (conform căreia NATO ar ajuta la „înlocuirea” ONU) sau concepția culturală eronată (conform căreia NATO ar acționa împotriva populației musulmane). Se prezintă, în continuare, câteva reconsiderări practice pentru înlăturarea acestor concepții eronate, dintre care amintim: efortul public diplomatic de a contracara orice opinie defavorabilă la adresa ONU / NATO, reafirmarea multilateralismului în noile documente politice și strategice ale NATO, necesitatea caracterizării NATO ca acord regional sub auspiciile Capitolului VIII al Cartei ONU, atribuirea NATO de statut de observator al Adunării Generale a ONU sau stabilirea unui parteneriat strategic structurat.

Dintre *documentele comune cadrului de cooperare NATO-OSCE-ONU* sunt analizate: Comunicatul Final al Reuniunii NAC de la Oslo (4 iunie 1992) și Raportul Grupului Ad-Hoc al NACO de cooperare în domeniul menținerii păcii (1993).

Cadrul cooperării NATO-UE se poate considera format din prevederile Tratatului UE (în special, art. 17), deciziile adoptate în cadrul Consiliului European de la Nisa (2000), Declarația NATO-UE privind PESA (2002) sau Acordul cu privire la cadrul de cooperare (2003).

Sunt de menționat aici așa-numitele „*Acorduri Berlin Plus*” (parte a cadrului de cooperare din 2003), ce permit UE să aibă acces la activele colective ale NATO și la

capabilitățile acesteia pentru operațiuni conduse de UE, inclusiv la modalitățile de comandă și de asistență în planificarea operațională.

La acestea se adaugă Strategia Europeană de Securitate (SES) adoptată de UE în 2003, ce va deveni principalul document de referință în definirea relațiilor UE-ONU și organizațiile regionale.

Se prezintă *beneficiile cooperării dintre NATO și alte organizații internaționale*, dintre cele mai semnificative fiind considerate stabilirea unor strategii eficiente de prevenire a crizelor, menținere a păcii, asistență umanitară sau construcție a păcii, o realizare a împărțirii responsabilităților, o informare permanentă a ONU cu privire la acțiunile întreprinse / preconizate de NATO etc.

Se apreciază, în final, că, în ciuda unor pretinse consecințe negative ale recurgerii la organizațiile regionale, atitudinea ONU ar trebui să fie de încurajare a cooperării cu organizațiile regionale, în sensul participării la operațiunile de menținere a păcii, cu păstrarea rolului principal al Consiliului de Securitate în menținerea păcii și securității internaționale, fără a se depăși cadrul oferit de Carta ONU.

Se analizează, în continuare, *cooperarea practică NATO-ONU (UE, OSCE, UA)*, pornind de la prezentarea relațiilor ONU-NATO din perspectiva istorică, până la cooperarea dezvoltată după Războiul Rece. Se evidențiază cele mai importante aspecte ale cooperării între NATO-ONU și UE, dar și cooperarea operațională practică dintre NATO și ONU (în spațiul ex-iugoslav), prezentându-se „modelele de acțiune” ale NATO: al „subcontractării”, bazate pe Capitolul VIII al Cartei ONU și al autonomiei, dar și în Bosnia-Herțegovina, anterior încheierii Acordului de Pace de la Dayton sau după încheierea acestuia, precum și intervenția din Kosovo, unde cooperarea s-a desfășurat „dincolo” de modelul „subcontractării”.

Sunt analizate distinct situațiile în care ONU și NATO au cooperat, mai ales în Afganistan, unde ISAF cooperează cu UNAMA și agențiile ONU, în Irak, în largul Coastelor Somaliei, pentru descurajarea pirateriei, sau în Libia. *Cooperarea practică NATO-UE* permite trecerea în revistă a unora dintre operațiunile desfășurate de UE („*Concordia*” sau „*Eufor Althea*”) în cadrul *Acordurilor Berlin Plus* și preluând responsabilitățile unor misiuni NATO (Operațiunea „*Allied Harmony*”, respectiv SFOR), precum și evidențierea sprijinului pe care UE l-a acordat NATO, pentru finanțarea proiectelor civile ale acesteia, conduse de PRT-uri în Afganistan sau sprijinul pe care UE și NATO l-au acordat UA în Darfur (Sudan).

Cooperarea practică dintre NATO și OSCE este cel mai bine ilustrată de misiunile întreprinse de ambele organizații în Balcani (astfel, în Bosnia-Herțegovina NATO a sprijinit OSCE în ce privește controlul armelor și al consolidării încrederii în măsurile de securitate în țară, furnizând securitate personalului OSCE și asistență umanitară. În Kosovo, Operațiunea

OSCE (KVM) va acționa în strânsă legătură cu Operațiunea NATO „Eagle Eye”, beneficiul cel mai important al acestei cooperări fiind reprezentat de identificarea, fără precedent, a parametrilor de cooperare între OSCE și NATO. De asemenea, instituirea, prin aceeași Rezoluție (1244/1999 a Consiliului de Securitate al ONU) a Misiunii OSCE în Kosovo, se va ajunge la situația în care, pentru prima dată, o operațiune OSCE devine parte integrantă a unei operațiuni ONU, fiind, în același timp, într-o strânsă legătură cu NATO (prin operațiunea KFOR). De asemenea, contextul larg în care se va desfășura Misiunea OSCE în Kosovo va impune KFOR și UNMIK un obiectiv comun: menținerea în permanentă alertă a celor trei organizații, pentru prevenirea izbucnirii de noi conflicte în regiune, situația din Kosovo contribuind substanțial la consolidarea cooperării dintre NATO, ONU și OSCE. Sunt abordate, de asemenea, situațiile în care NATO și OSCE au cooperat în FYROM (un grup de lucru NATO oferind protecție suplimentară observatorilor NATO), precum și pentru securitatea frontierelor în Balcanii de Vest.

În ce privește *cooperarea practică între NATO și Uniunea Africană (UA)* sunt de menționat: asistența acordată de NATO Misiunii UA în Somalia (AMISOM), sprijin în transportul aerian al forțelor UA de menținere a păcii, precum și declararea disponibilității NATO de a sprijini o operațiune „hibrid” în Darfur (ONU-UA), cunoscut ca UNAMID, anticipându-se astfel importanța consolidării cooperării NATO cu ONU și UA, pe viitor.

Capitolul cuprinde un *studiu de caz, acela al cooperării NATO-UNPROFOR*, situație relevantă datorită faptului că este prima formă de cooperare între cele două organizații într-o situație de conflict, pe fondul traversării de către ambele organizații a unor perioade de tranziție (redefinire a NATO post-Război Rece și deschiderea dezbaterilor cu privire la extindere, precum și punerea în discuție a capacității ONU de gestionare a problemelor de securitate).

Mai mult, urmare a implicării NATO în Balcani în sprijinul ONU, Alianța își va defini o doctrină proprie cu privire la menținerea păcii, eforturile în acest sens fiind devansate de situația din teren, însă, implicarea NATO alături de ONU nebazându-se pe o practică existentă, de la noncooperare ajungându-se la prima acțiune militară a NATO.

Se analizează aici *dimensiunea cooperării practice NATO-UNPROFOR*. Astfel, sprijinul cel mai important al NATO pentru UNPROFOR va consta în oferirea de protecție forțelor UNPROFOR, prin punerea la dispoziție de forțe aeriene, sprijin acordat în caz de atac împotriva UNPROFOR, în scopul îndeplinirii mandatului general al operațiunii și la solicitarea UNPROFOR.

Dificultățile concrete ale cooperării NATO-ONU în cadrul UNPROFOR s-au datorat, în principiu, „*intersectărilor*” de autoritate și celor privitoare la luarea deciziilor, care au complicat negocierile pentru încheierea unui acord de pace (de amintit aici este sistemul inefficient, dificil,

decizional, așa-numitul „sistem al dublei chei”, ce presupunea existența a două seturi de procese decizionale, determinând o acțiune deconcertată a celor două organizații).

Ca și *concluzii asupra cooperării NATO-UNPROFOR*, se pot face următoarele remarci:

- NATO a întreprins acțiuni de sprijinire a Națiunilor Unite în eforturile de menținere a păcii și securității regionale, în calitate de organizație regională, dar în afara cadrului Capitolului VIII al Cartei ONU;
- Cooperarea din cadrul UNPROFOR permite conturarea ideii unei mai solide cooperări cu organizațiile regionale, văzută ca un alt mod de a conferi ONU capacitatea de a pune în aplicare deciziile sale.
- Cooperarea NATO-ONU în cadrul UNPROFOR conduce la consolidarea caracterului politic al NATO, Alianța trebuind, pe de o parte, să pună în aplicare o decizie politică a Consiliului de Securitate, dar și să ia o decizie politică de a utiliza activele militare pentru a asista ONU;
- Experiența dobândită de NATO nu a fost, însă, suficientă pentru a oferi Alianței un model de elaborare a politicilor decizionale și militare;
- Implicarea NATO în sprijinul UNPROFOR a urmărit orientarea ONU, constrânsă să ia decizii mai ales în conflictele desfășurate la frontierele Alianței.

Capitolul se încheie cu concluziile cu privire la cooperarea operațională NATO-ONU (și alte organizații internaționale). Se realizează astfel o evaluare a cooperării dintre NATO și alte organizații internaționale, punctându-se aspectele cele mai relevante ale analizei efectuate anterior (împiedicarea cooperării NATO-ONU din pricina preocupărilor cu privire la procesul decizional și al autonomiei operaționale, procedurile ce s-au dovedit greoaie și imprecise în cooperarea KFOR-UNMIK, lipsa dialogului politic și a coordonării la nivel înalt în Afganistan care a determinat necesitatea conceperii, pe viitor, a unei strategii mai coerente între NATO și ONU, etc.)

Se analizează *Cadrul actual al cooperării NATO-ONU*, cu referire expresă la prevederile conținute, în acest sens, în Declarația finală a Summit-ului NATO de la Lisabona (2010), accentuându-se în special consolidarea dimensiunii practice a cooperării NATO-ONU, dar și NATO-ONU-UE și alți parteneri internaționali ai NATO. Se evidențiază necesitatea punerii accentului pe coordonarea operațională, dar și pe elementele specifice fiecărei organizații, important pentru desfășurarea operațiunilor de pace: mandat, expertiză, proceduri sau capacități.

În ce privește *reperele de îmbunătățire a relației de cooperare NATO-ONU și alte organizații internaționale*, se menționează, printre altele:

- Necesitatea ca sprijinul NATO pentru misiunile de pace ale ONU să nu fie limitat la furnizarea de servicii;
- Declararea disponibilității NATO de dislocare de trupe combatante, în sprijinul ONU, mai ales pentru prevenirea genocidului sau a izbucnirii războaielor civile;
- Necesitatea sprijinului ONU să fie privită în strânsă legătură cu conferirea de legitimitate acțiunilor NATO;
- Implicarea NATO în operațiuni în sprijinul ONU (sau al altor organizații regionale) ar trebui să aibă în vedere interesele tuturor aliaților;
- Cooperarea NATO-ONU a deschis calea cooperării și cu alte organizații regionale (OSCE, UE) sau cu organizații neguvernamentale etc.

Concluziile analitice cu privire la completarea eforturilor operaționale probate prin cooperarea NATO-ONU-UE-OSCE pun accent pe specificul operațional al organizațiilor enumerate și pe implicarea lor în menținerea păcii, mai ales sub aspectul instituțiilor comune, dar și al celor prin care se deosebesc.

Se aduc în discuție asemănările existente între NATO, ONU, OSCE și UE la nivel de instituții, concepte și aspecte doctrinare, care au făcut posibilă cooperarea dintre acestea, trecându-se în revistă: structurile militare și politice, regula consensului, structura de comandă și control, diferențele cu privire la dimensionarea și intensitatea misiunilor, gradul de implicare în menținerea păcii, forțele armate aflate la dispoziția NATO sau ONU / UE / OSCE, dar și aspecte precum: adoptarea deciziei politico-militare, capacitățile civile sau natura diferită a menținerii păcii față de impunerea păcii, așa cum este abordată de fiecare dintre organizațiile menționate.

Astfel, *complementaritatea eforturilor operaționale NATO-ONU* este evidențiată prin analizarea cooperării practice dintre două operațiuni desfășurate în Afganistan (ISAF și UNAMA) punctându-se dificultățile în calea intensificării cooperării practice (mai ales sub aspectul utilizării forței militare și a problemei victimelor civile, dar și al guvernării și al reconstrucției). De asemenea, sunt evidențiate măsurile adoptate la nivelul NATO în sprijinul ISAF, cu repercusiuni la nivelul raportului UNAMA-ISAF (de exemplu, expansiunea rolului Înaltului Reprezentant Civil în Afganistan, abordarea de către ISAF a unui rol comprehensiv, adăugate modalității de modificare a mandatelor operațiunilor sau a celei de stabilire a normelor de organizare).

Complementaritatea eforturilor operaționale NATO-UE analizează, în primă instanță, competiția instituțională dintre cele două organizații, datorită specificului celor mai importante tipuri de operațiuni desfășurate de acestea, aspect pentru contracararea cărora se prezintă, ca principale alternative: Acordurile Berlin Plus Plus, întărirea capacităților și activelor proprii ale

UE sau activarea Centrului de Operațiuni UE; la acestea se adaugă evidențierea propunerii desfășurării de misiuni mixte, civil-militare, de către cele două organizații, nelipsită, însă, de obiecții legate fie de pericolul subminării rolului coordonator al ONU, fie de respectarea principiului egalității și al autonomiei luării deciziilor și al respectării intereselor UE și NATO.

Complementaritatea eforturilor operaționale NATO-OSCE pornește de la enumerarea acțiunilor Alianței de sprijinire a desfășurării operaționale și a acțiunilor de diplomatie preventivă, evidențiindu-se faptul că accentul pus de OSCE pe activități specifice a condus la o minimă competiție între misiunile NATO și cele OSCE, eficiența acestei relații justificând lipsa unui memorandum sau a unei declarații comune de formalizare a relației NATO-OSCE.

Documentele relevante existente până la acest moment la nivelul OSCE (Documentul Helsinki – 1992 sau Platforma de cooperare pentru securitate de 1999) se adaugă aspectelor care au determinat menținerea cooperării NATO-OSCE pe baza ad-hoc, atât la nivel practic, cât și tehnic, complementaritatea eforturilor acestora presupunând furnizarea, de către NATO, a securității necesare activităților OSCE, acestea servind obiectivelor politice generale ale NATO.

În final, sunt punctate consecințele cele mai importante, în plan instituțional, ale cooperării operaționale NATO-OSCE (perfectarea la nivel de mandatare și de modalitate de desfășurare a unor operațiuni viitoare, angajamentul comun NATO-OSCE, ce a exclus supravegherea activităților, cooperarea operațională contribuind, per ansamblu, la consolidarea relației bilaterale NATO-OSCE).

În *Capitolul IX. Concluziile finale* se pleacă de la considerentul că noile amenințări cărora NATO a trebuit să le facă față au generat un *proces de transformare al NATO*, constând în:

- Implicarea în operațiuni în afara teritoriului statelor membre, încheind dezbaterile asupra operațiunilor „out-of-area”;
- Depășirea sferei misiunilor pur militare, NATO implicându-se și în acțiuni umanitare;
- Dobândirea de către NATO a unui rol politic accentuat;
- Îmbunătățirea capacităților de apărare pentru răspunsul la crizele emergente.

NATO s-a confruntat, practic, cu trei **provocări majore**:

- Existența unui decalaj între decizia politică și capacitățile militare reale pentru desfășurarea de operațiuni de pace;
- Realizarea unei corespondențe: mijloacele actuale de care dispune NATO – cerințele misiunilor actuale;

- Cooperarea, coordonarea misiunilor NATO cu ale altor organizații, pentru a evita dublarea sarcinilor și ineficiența.

Dintre *posibilele direcții de evoluție ale NATO* menționăm:

- Menținerea NATO ca organizație de apărare (colectivă), transformarea acesteia fiind limitată, dar sporind cooperarea cu alte organizații internaționale;
- Conturarea unei NATO ca organizație de apărare mai extinsă, presupunând lărgirea gamei de operațiuni pentru includerea mai multor sarcini civile, NATO abordând întregul spectru de crize;

Dobândirea de către NATO, în timp, a unui *caracter accentuat operațional*, a condus la desprinderea unor **aspecte ce se impune a fi revizuite**:

- Parteneriate mai extinse cu mai mulți parteneri globali, dar și cu organizații internaționale relevante, asigurând o cooperare eficientă cu acestea (ONU sau UE);
- Necesitatea îmbunătățirii proceselor de planificare a apărării și de generare a forțelor, capacitățile NATO trebuind să corespundă angajamentelor asumate de Alianță;
- Necesitatea analizării căilor de îmbunătățire a finanțării operațiunilor NATO;
- Necesitatea abordării de către NATO a problemei restricțiilor impuse de statele membre în privința folosirii forțelor și a echipamentelor;
- Evaluarea condițiilor de implicare în operațiuni, inclusiv a celor privitoare la dislocarea NRF.

În ce privește *contribuția NATO la reconturarea tipologiei operațiunilor de pace*, remarcăm faptul că:

- NATO impune conceptul de „*Operațiuni în sprijinul păcii*” ce includ „*operațiunile de pace*” (cele mai importante: „*operațiunile de impunere a păcii*” și „*operațiunile de menținere a păcii*”);
- NATO a încercat o reanalizare a elementelor doctrine și o punere în concordanță a propriilor proceduri cu operațiunile ONU (sau OSCE);
- NATO introduce conceptul de „*Operațiuni de răspuns la crize*” ce încorporează „*operațiunile în sprijinul păcii*”, cu o gamă tot mai extinsă de misiuni în care pot fi implicate forțele NATO;

OSCE a dezvoltat propriul model de operațiuni de pace, punând accent pe prevenirea conflictelor și pe managementul crizelor. Cea mai importantă misiune – monitorizarea încetării focului – are aceleași principii de desfășurare cu cele tradiționale de menținere a păcii ONU.

OSCE adoptă modelul „*operațiunilor de lungă durată*” (1995), o „*mixtură*” între misiunile de informare și raportare și cele de menținere a păcii de mică amploare.

UE desfășoară, actualmente, operațiuni de pace în baza *Acordurilor Berlin Plus* cu acces la mijloacele și capacitățile comune ale NATO (o variantă îmbunătățită a „*misiunilor Petersberg*”, acele misiuni umanitare, dar și de menținere și de restabilire a păcii, sub egida ONU sau în colaborare cu OSCE, care se vor dovedi ineficiente).

Specificul UE este acela că preia, de regulă, responsabilitățile civile ale NATO, fiind implicată în faza de reconstrucție post-conflict.

În ce privește *perspectivele de evoluție a NATO*, autoarea subliniază faptul că:

- a. viitorul NATO oscilează între definirea unui **NATO global** și unul limitat la misiunea fundamentală de apărare a membrilor săi de atacurile din partea altor state;
- b. NATO va fi nu doar un „*furnizor de servicii*” pentru operațiunile coalițiilor conduse de SUA sau de state membre UE;
- c. Acțiunea forțelor militare ale NATO se va face într-un mediu multilateral, cu forțe aparținând altor țări, în strânsă cooperare cu alte organizații internaționale;
- d. Operațiunile militare viitoare ale NATO vor fi implementate într-o manieră controlată, coordonată și cooperativă;
- e. Eficiența operațiunilor NATO va depinde și de imperativul adaptării dimensiunii militare a NATO pentru un răspuns rapid, precis, flexibil și oriunde este necesar etc.

În ce privește *perspectivele de evoluție a misiunilor NATO* (cu care se încheie capitolul), trebuie remarcate câteva aspecte:

- Continuă să fie relevante sarcinile militare definite în Conceptul Strategic din 1999: descurajarea, apărarea, prevenirea conflictelor, managementul crizelor (inclusiv prin operațiuni de răspuns la crize, non-art. 5);
- Apărarea colectivă va rămâne scopul fundamental al NATO, deși noile amenințări la adresa securității îi adaugă misiuni noi, terorismul devine „*subcomponentă*” a apărării colective, dovadă în acest sens fiind Operațiunea „*Active Endeavour*”);
- NATO va juca un rol tot mai activ în instruirea forțelor din sistemul de securitate – ce se va regăsi printre noile misiuni de securitate ale NATO;

- Noi misiuni posibile pot fi: apărarea împotriva rachetelor și apărarea informatică;
- Stabilizarea post-conflict este un posibil nou rol al componentei militare a NATO;
- NATO își va putea asuma și sarcini civile (ca în situația implicării în Afganistan sau Irak).

Transformarea NATO din „*actor regional*” în unul funcțional și „*global*” ar adăuga un plus de valoare Alianței, iar extinderea spectrului misiunilor NATO ar face din aceasta o organizație în care misiunilor militare și cele civile se reunesc în mod eficient.